

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Sustainable
Development
Goals

Vzdělávání

pro cíle udržitelného rozvoje

Cíle vzdělávání

Vzdělávání

pro cíle udržitelného rozvoje

Cíle vzdělávání

Sektor vzdělávání UNESCO

Vzdělávání je pro UNESCO nejvyšší prioritou, protože jde o základní lidské právo a podmínka zajištění míru a nastartování udržitelného rozvoje. UNESCO je specializovaná agentura OSN pro vzdělávání; její sekce pro vzdělávání se věnuje globálnímu a regionálnímu vzdělávání, podporuje národní vzdělávací systémy a reaguje na aktuální globální výzvy se zaměřením zvláště na genderovou rovnost a kontinent Afriky.

Globální agenda Vzdělávání 2030

Jako specializovaná agentura OSN pro vzdělávání bylo UNESCO pověřeno vedením a koordinací Agendy vzdělávání 2030, která je součástí světového hnutí zaměřeného na vymýcení chudoby do roku 2030 prostřednictvím 17 cílů udržitelného rozvoje. Vzdělávání, které je pro dosažení těchto cílů zásadní, je věnován samostatný cíl 4, zaměřený na „*zajištění inkluzivního a spravedlivého kvalitního vzdělávání a podporu možností celoživotního vzdělávání pro všechny*.“ Akční rámec pro vzdělávání do roku 2030 obsahuje pokyny pro naplňování tohoto ambiciózního cíle a závazku.

Vydala v roce 2021 Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, Francie, Národní síť místních akčních skupin v České republice, Opavská 228, 747 41 Hradec nad Moravicí, Česká republika a Česká národní komise pro UNESCO, Loretánské nám. 5, 118 00 Praha 1, Česká republika.

ISBN 978-92-3-100209-0

Tato publikace je dostupná v Open Access pod licencí Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Použitím obsahu této publikace souhlasí uživatelé s podmínkami používání úložiště Open Access UNESCO (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

Původní název: Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Poprvé vydáno v roce 2017 Organizací spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, Francie.

Použitá označení a prezentace materiálů v této publikaci nevyjadřují názor UNESCO na právní status kterékoli země, území, města nebo oblasti nebo jejich orgánů nebo na vymezení jejich hranic.

Myšlenky a názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autorů; nemusí se týkat politiky UNESCO a souviset s touto organizací.

Překlad anglického originálu: Jitka Doubnerová
Editoři českého překladu: Jana Dlouhá, Petr Čáp
Jazyková korektura: Alena Matuszková
Grafický návrh: UNESCO
Sazba: Hana Zemanová
Vytlačeno v České republice, Národní síť místních akčních skupin České republiky, z.s.

Obsah

Předmluva	1
Poděkování	2
Seznam zkratk	3
Úvod	5
1. Cíle udržitelného rozvoje – ambiciózní a univerzální plán na proměnu našeho světa	6
2. Vzdělávání pro udržitelný rozvoj – klíčový nástroj pro dosažení SDGs	7
3. Pro koho jsou tyto pokyny určeny a jak je lze použít?	8
1. Vzdělávací cíle pro dosažení cílů udržitelného rozvoje	9
1.1. Průřezové klíčové kompetence pro dosažení všech cílů udržitelného rozvoje	10
1.2. Specifické vzdělávací cíle pro cíle udržitelného rozvoje	11
 1.2.1. SDG 1 Konec chudoby Skoncovat s chudobou ve všech jejích formách všude na světě	12
 1.2.2. SDG 2 Konec hladu Ukončit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a lepší výživy, prosazovat udržitelné zemědělství	14
 1.2.3. SDG 3 Zdraví a kvalitní život Zajistit zdravý život a podporovat kvalitní život pro všechny v jakémkoli věku	16
 1.2.4. SDG 4 Kvalitní vzdělávání Zajistit inkluzivní a spravedlivé kvalitní vzdělání a podporovat možnosti celoživotního učení pro všechny	18
 1.2.5. SDG 5 Rovnost mužů a žen Dosáhnout rovnosti mužů a žen, posílit postavení všech žen a dívek	20
 1.2.6. SDG 6 Pitná voda a kanalizace Zajistit dostupnost pitné vody, udržitelné hospodaření s vodou a kanalizaci pro všechny	22
 1.2.7. SDG 7 Dostupné a čisté energie Zajistit přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a čistým zdrojům energie pro všechny	24

	1.2.8. SDG 8 Důstojná práce a ekonomický růst Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny	26
	1.2.9. SDG 9 Průmysl, inovace a infrastruktura Budovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace	28
	1.2.10. SDG 10 Méně nerovností Snížit nerovnost v rámci zemí i mezi nimi	30
	1.2.11. SDG 11 Udržitelná města a obce Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce	32
	1.2.12. SDG 12 Odpovědná spotřeba a výroba Zajistit udržitelné vzorce výroby a spotřeby	34
	1.2.13. SDG 13 Klimatická opatření Přijmout naléhavá opatření v boji proti změně klimatu a jejím dopadům	36
	1.2.14. SDG 14 Život ve vodě Zachovat a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro udržitelný život	38
	1.2.15. SDG 15 Život na souši Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity	40
	1.2.16. SDG 16 Mír, spravedlnost a silné instituce Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti, vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních	42
	1.2.17. SDG 17 Partnerství ke splnění cílů Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování	44

2. Implementace vyučování pro cíle udržitelného rozvoje prostřednictvím VUR..... 47

2.1. Integrace VUR do politik, strategií a programů.....	48
2.2. Integrace VUR do učebních osnov a učebnic.....	49
2.3. Integrace VUR do vzdělávání učitelů.....	51
2.4. Uplatnění VUR ve škole a mimoškolních zařízeních.....	53
2.5. Jak hodnotit výsledky VUR a kvalitu programů VUR?.....	56

3. Závěry 58

Příloha 1: Vybrané online příručky a zdroje59

Příloha 2: Bibliografie.....61

Předmluva

UNESCO podporuje vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) od roku 1992. Od roku 2005 až do 2014 vedlo Dekádu OSN pro VUR a nyní stojí v čele snah o její pokračování v rámci Globálního akčního programu (GAP) pro VUR.

Příležitost pro VUR nikdy nebyla lepší. Globální problémy – například změna klimatu – naléhavě vyžadují změnu našeho životního stylu a proměnu způsobu, jakým myslíme a jednáme. K dosažení této změny potřebujeme nové dovednosti, hodnoty a postoje, které vedou k udržitelnějším společnostem.

Vzdělávací systémy musí reagovat na tuto naléhavou potřebu definováním příslušných vzdělávacích cílů a obsahu vzdělávání, zaváděním pedagogických metod, které zmocňují studenty, a apelem na vzdělávací instituce, aby svou správu řídily zásadami udržitelnosti.

Nová Agenda pro udržitelný rozvoj 2030 jasně odráží představu o tom, jak by mělo vzdělávání reagovat na tyto výzvy. Vzdělávání je výslovně zařazeno jako samostatný cíl udržitelného rozvoje, a to cíl 4. I ostatní cíle udržitelného rozvoje však zahrnují mnohé cíle a ukazatele související se vzděláváním.

Vzdělávání je zároveň samo cílem i prostředkem k dosažení všech ostatních cílů udržitelného rozvoje. Není to jen nedílná součást udržitelného rozvoje, ale také jeho klíčový faktor. Vzdělávání je proto zásadní součástí strategií naplňování cílů udržitelného rozvoje.

Tato publikace je koncipována jako průvodce pro pedagogické pracovníky k začlenění VUR do výuky a zároveň jako příspěvek k dosažení cílů udržitelného rozvoje. Průvodce identifikuje obecné cíle učení a navrhuje témata a vzdělávací aktivity pro každý z cílů. Představuje také postupy využití na různých úrovních, od návrhu kurzu po národní strategie.

Tento průvodce nechce předepisovat žádné normy, spíše je průvodcem a poskytuje návrhy, které si pedagogové mohou vybrat a přizpůsobit konkrétním kontextům učení.

Jsem přesvědčen, že tato příručka pomůže všem studentům rozvíjet kompetence v oblasti udržitelnosti a umožní každému přispívat k dosažení naší ambiciózní a důležité globální agendy.

Qian Tang, Ph.D.
Zástupce generálního ředitele pro vzdělávání

Poděkování

Dokument vznikl v sekci UNESCO pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj a globální občanství, jejím oddělení pro inkluzi, mír a udržitelný rozvoj. Zpracování návrhu koordinovali Alexander Leicht a Julia Heiss.

UNESCO vyjadřuje vděčnost hlavnímu autorovi publikace Marco Rieckmannovi (Vechta Universität, Německo) a jeho podpůrnému týmu Lise Mindt a Senanu Gardinerovi.

Návrh publikace posuzovali odborníci v oblasti vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) a v dalších oblastech relevantních pro cíle udržitelného rozvoje. Poděkování patří zejména těmto odborníkům: Bárbara Avila, sekce Hydrologické systémy a nedostatek vody, UNESCO; Carolee Buckler, Manitoba Education and Training, Kanada; Christopher Castle, sekce Zdraví a školství, UNESCO; Robert J. Didham, Institut pro globální environmentální strategie (IGES), Japonsko; Vera Dilari, Ministerstvo školství, výzkumu a náboženských záležitostí, Řecko; May East, Gaia Education, UK; Margherita Fanchiotti, oddělení Vědy o Zemi a snížení rizika geo-rizik, UNESCO; Ann Finlayson, Sustainability and Environmental Education (SEED), UK; Mario Franco, Millennium @ EDU Sustainable Education, Švýcarsko; Gerhard de Haan, Freie Universität Berlin, Německo; Keith Holmes, Sekce pro technické a odborné vzdělávání a přípravu, UNESCO; Livleen Kahlon, Institut pro energie a zdroje (TERI), Indie; Tintin Kartini, Jayagiri Center, Indonésie; Ragini Kumar, Institut pro energii a zdroje (TERI), Indie; Greg Misiaszek, Pekingská pedagogická univerzita, Čína; Yoko Mochizuki, Institut Mahatma Gandhiho pro vzdělávání, mír a udržitelný rozvoj UNESCO, Indie; Miguel Ángel Moreno, Instituto Nacional de Formación y Capacitación del Magisterio (INAFOCAM), Dominikánská republika; Tanvir Muntasim, ActionAid, Bangladéš; Zipporah Musyoki, regionální kancelář WWF pro Afriku, Keňa; Elaine Nevin, ECO-UNESCO, Irsko; Marianne Olesen, UN Women, USA; Amina Osman, Sekretariát UK, oddělení pro zdraví a vzdělávání, UK; Oluwafunmilayo Oyatogun, Wahamba Development Organisation, Nigérie; Ashok Regmi, International Youth Foundation, USA; Elyesh Sahyoun, Organizace De Développement Durable (ODDD), Libanon; Robert Schreiber, Sdružení německých nevládních rozvojových organizací (VENRO); Pramod Sharma, Centrum pro environmentální vzdělávání (CEE), Indie; Jinan Karamah Shayya, Libanonská univerzita, Libanon; Hannes Siege, Engagement Global, Německo; Zintle Songqwaru, Asociace pro environmentální vzdělávání v jižní Africe (EEASA); Victoria W. Thoresen, Hedmark University of Applied Sciences, Norsko; Felisa Tibbitts, Středisko pro vzdělávání a školení v oblasti lidských práv (HREA), USA; Carlos Alberto Torres, University of California, USA; Jair Torres, globální aliance pro snižování rizika katastrof a resilienci v oblasti vzdělávání (GADRRRES), UNESCO; Shepherd Urenje, Švédské mezinárodní vzdělávací středisko pro udržitelný rozvoj (SWEDES); Raúl Valdés Cotera, Institut pro celoživotní učení UNESCO (UIL); Hilligje van 't Land, Mezinárodní asociace univerzit (IAU); Paul Warwick, Centrum pro udržitelnou budoucnost, Plymouth University, UK; Jonathan Yee, Kanadská komise pro UNESCO, Kanada; Daniela Zallocco, Národní koordinátor sítě sdružených škol UNESCO (ASPnet), Argentina; vláda Japonska.

Na závěr děkuji také Cathy Nolan za cennou redakční podporu.

Seznam zkratk

DESD	Dekáda vzdělávání pro udržitelný rozvoj Organizace spojených národů (UN Decade of Education for Sustainable Development)
VUR	Vzdělávání pro udržitelný rozvoj
GAP	Globální akční program ve vzdělávání pro udržitelný rozvoj
GCED	Globální občanské vzdělávání (Global Citizenship Education)
ICT	Informační a komunikační technologie (Information and Communication Technology)
NNO	Nestátní nezisková organizace
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
PISA	Program pro mezinárodní srovnávací hodnocení studentů (Programme for International Student Assessment)
SDGs	Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals)
OSN	Organizace spojených národů (UN / United Nations)
UNESCO	Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

Úvod

Úvod

1. Cíle udržitelného rozvoje – ambiciózní a univerzální plán na proměnu našeho světa

Dne 25. září 2015 přijalo Valné shromáždění OSN Agendu 2030 pro udržitelný rozvoj (OSN, 2015). Tento nový světový rámec udržitelnosti vznikl po Konferenci OSN o udržitelném rozvoji (Rio+20) v brazilském Rio de Janeiro, kterou byl v lednu 2012 zahájen proces, který po tři roky zapojoval členské státy OSN a formou průzkumů zahrnul miliony lidí a tisíce aktérů z celého světa.

Jádrem Agendy 2030 je 17 cílů udržitelného rozvoje. Tyto univerzální, transformativní a inkluzivní cíle reagují na hlavní rozvojové výzvy lidstva. Smyslem 17 cílů udržitelného rozvoje (viz rámeček 1.1) je zajistit pro všechny udržitelný, mírový, prosperující a spravedlivý život na Zemi dnes i v budoucnu. Cíle pokrývají světové problémy, které jsou pro přežití lidstva zásadní. Stanovují environmentální limity a kritické prahové hodnoty pro využívání přírodních zdrojů. Ukazují, že ukončení chudoby musí být součástí strategií, které jsou základem ekonomického rozvoje. Řeší řadu sociálních potřeb, včetně vzdělání, zdraví, sociální ochrany a pracovních příležitostí, současně s otázkami změny klimatu a ochrany životního prostředí. Cíle udržitelného rozvoje podchycují klíčové systémové překážky udržitelného rozvoje, jako je nerovnost, neudržitelné vzorce spotřeby, slabé kapacity institucí a degradace životního prostředí.

Aby bylo cílů dosaženo, musí svým dílem přispět každý: vlády, soukromý sektor, občanská společnost a každý jednotlivý obyvatel světa. Předpokládá se, že odpovědnost převezmou vlády, které stanoví národní rámce politiky a opatření pro provádění Agendy 2030.

Klíčovým prvkem Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj je její univerzálnost a nedělitelnost. Je zaměřena na všechny země, od světového Jihu po světový Sever, jako na země cílové. Všechny státy, které se k Agendě 2030 přihlásí, musí spojit úsilí o vlastní rozvoj s cílem podporovat prosperitu a současně chránit planetu pro dosažení udržitelného rozvoje. S ohledem na cíle udržitelného rozvoje je tedy možné považovat všechny země za rozvojové a všechny musí přistoupit k naléhavým akcím.

Box 1. 17 cílů udržitelného rozvoje (SDGs)

1. Konec chudoby – skoncovat s chudobou ve všech jejích formách všude na světě
2. Konec hladu – ukončit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a lepší výživy, podpořit udržitelné zemědělství
3. Zdraví a kvalitní život – zajistit zdravý život a podporovat kvalitní život pro všechny v jakémkoli věku
4. Kvalitní vzdělání – zajistit inkluzivní a spravedlivé kvalitní vzdělávání a podporovat možnosti celoživotního učení pro všechny
5. Rovnost mužů a žen – dosáhnout rovnosti mužů a žen, umožnit uplatnění všech žen a dívek
6. Pitná voda a kanalizace – zajistit dostupnost a udržitelné hospodaření s vodou a kanalizaci pro všechny
7. Dostupná a čistá energie – zajistit přístup k cenově dostupné, spolehlivé, udržitelné a čisté energii pro všechny
8. Důstojná práce a ekonomický růst – podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny
9. Průmysl, inovace a infrastruktura – budovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a podporovat inovace
10. Méně nerovností – snížit nerovnost v rámci zemí i mezi nimi
11. Udržitelná města a obce – vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce
12. Odpovědná výroba a spotřeba – zajistit udržitelné vzorce výroby a spotřeby
13. Klimatická opatření – přijmout naléhavá opatření v boji proti změně klimatu a jejím dopadům
14. Život ve vodě – zachovat a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro udržitelný život
15. Život na souši – chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity
16. Mír, spravedlnost a silné instituce – podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti, vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních
17. Partnerství ke splnění cílů – oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování

Zdroj: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals>

2 Vzdělávání pro udržitelný rozvoj – klíčový nástroj pro dosažení SDGs

“Ve způsobu, jakým přemýšlíme o roli vzdělání v globálním rozvoji, je potřebná zásadní změna, protože má katalytický dopad na blahobyt jednotlivců a budoucnost naší planety. ...

V současnosti více než kdy dříve je vzdělání odpovědné za to, aby reagovalo na výzvy a požadavky 21. století a podporovalo žádoucí typy hodnot a dovedností, které povedou k udržitelnému a inkluzivnímu růstu a mírovému soužití.”

Irina Bokova, generální ředitelka UNESCO

“Vzdělání může a musí přispět k nové vizi udržitelného globálního rozvoje.”

(UNESCO, 2015)

Vydat se na cestu udržitelného rozvoje bude vyžadovat hlubokou změnu našeho myšlení a jednání. K vytvoření udržitelnějšího světa a k řešení problémů souvisejících s udržitelností, jak jsou popsány v cílech udržitelného rozvoje, se na změnách musí podílet jednotliví lidé. Budou potřebovat znalosti, dovednosti, hodnoty a postoje, které jim umožní přispívat k udržitelnému rozvoji. Pro dosažení udržitelného rozvoje je proto zásadní vzdělání. Ne každé vzdělání však podporuje udržitelný rozvoj. Vzdělání, které podporuje ekonomický růst, může vést k posílení neudržitelných vzorců spotřeby. Nyní již etablovaný koncept vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) umožňuje těm, kdo jím procházejí, přijímat informovaná rozhodnutí a odpovědná opatření zohledňující environmentální požadavky, ekonomickou životaschopnost a sociální spravedlnost pro současné i budoucí generace.

VUR si klade za cíl rozvíjet kompetence, které jednotlivcům umožňují přemýšlet o vlastních aktivitách s ohledem na současné i budoucí sociální, kulturní, ekonomické a environmentální dopady, a to z místního i globálního hlediska. Každý člověk by měl získat schopnost jednat udržitelně i ve složitých situacích, což může vyžadovat, abychom vykročili novým směrem, podíleli se na společensko-politických procesech a směřovali svou společnost k udržitelnému rozvoji.

VUR je třeba chápat jako nedílnou součást kvalitního vzdělání, která je nevyhnutelně zahrnuta v konceptu celoživotního učení: všechny vzdělávací instituce – od předškolního až po terciární stupeň, včetně mimoškolního

a volnočasového vzdělávání – mohou a měly by považovat za svou odpovědnost zabývat se intenzivně udržitelným rozvojem a podporovat kompetence v oblasti udržitelnosti. VUR poskytuje praktické vzdělání a je pro každého žáka a studenta plně relevantní s ohledem na aktuální výzvy.

VUR je komplexní a transformativní vzdělání zaměřené na obsah a výsledky učení, pedagogiku i prostředí v němž vzdělávání probíhá. VUR tedy do učebních osnov nepřináší jen nový obsah, jako je změna klimatu, chudoba nebo udržitelná spotřeba; vytváří též interaktivní prostředí pro výuku a je zaměřené na žáka či studenta. VUR vyžaduje přechod od vyučování k učení. Vyžaduje na akci orientovanou, transformativní pedagogiku, která podporuje učení rozvíjející sebezpoznaní, účast a spolupráci, zaměřenost na problémy, inter- a transdisciplinaritu a propojení formálního a neformálního učení. Jen takové pedagogické přístupy umožní rozvoj klíčových kompetencí potřebných pro podporu udržitelného rozvoje.

Mezinárodní uznání VUR jako klíčového faktoru udržitelného rozvoje neustále roste. VUR uznaly tři klíčové summity globálního udržitelného rozvoje: Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v Rio de Janeiru v roce 1992, Světový summit o udržitelném rozvoji v roce 2002 (WSSD) v Johannesburgu v Jižní Africe a konference OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012 (NNCSD) rovněž v brazilském Rio de Janeiru. Význam VUR uznaly také další klíčové světové dohody, jako je Pařížská dohoda (článek 12).

Dekáda vzdělávání pro udržitelný rozvoj OSN 2005–2014 (DESD) usilovala o integraci principů a praxe udržitelného rozvoje do všech aspektů vzdělávání a učení. Zaměřila se také na podporu změn obsahu učiva i hodnot a postojů s vizí, že tak umožní udržitelnější a spravedlivější společnost pro všechny. Globální akční program (GAP) pro VUR byl schválen na 37. generální konferenci UNESCO v listopadu 2013, uznán rezolucí Valného shromáždění OSN A/RES/69/211 a zahájen 12. listopadu 2014 na Světové konferenci UNESCO o VUR v Aiči-Nagoya v Japonsku s cílem rozšířit koncept VUR etablovaný v průběhu DESD.

Box 2. Cíl 4.7 Cílů udržitelného rozvoje

Do roku 2030 zajistit, aby všichni studenti získali znalosti a dovednosti potřebné k podpoře udržitelného rozvoje, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání o udržitelném rozvoji a trvale udržitelném způsobu života, o lidských právech, genderové rovnosti, dále pomocí podpory kultury míru a nenásilí, globálního občanství i docenění kulturní rozmanitosti a příspěvku kultury k udržitelnému rozvoji.

Zdroj: OSN, 2015

VUR je v Cílech udržitelného rozvoje výslovně uznáno jako součást cíle 4.7 zaměřeného na vzdělání, současně s globálním občanským vzděláváním (GCED), které UNESCO prosazuje jako doplňující přístup¹. Zároveň je nutné zdůraznit zásadní význam VUR pro všech ostatních 16 cílů udržitelného rozvoje. Tím, že usiluje především o rozvíjení průřezových kompetencí v oblasti udržitelnosti, je VUR zásadním příspěvkem k celkovému úsilí o dosažení Cílů udržitelného rozvoje - umožňuje jednotlivcům přispívat k udržitelnému rozvoji a to tak, že budou podporovat společenské, ekonomické a politické změny a měnit vlastní chování. VUR je předpokladem pro dosažení specifických kognitivních, sociálně-emocionálních a behaviorálních výsledků učení, které jednotlivcům umožňují vypořádat se s konkrétními výzvami každého cíle udržitelného rozvoje tak, že je vybaví potřebnými znalostmi a kompetencemi, aby nejen pochopili, co jsou cíle udržitelného rozvoje, ale aby se jako informovaní občané zapojili do nezbytné transformace.

3. Pro koho má být tato publikace průvodcem a jak ji lze využít?

Publikace má čtenářům poskytnout inspiraci, jak využít vzdělávání a zejména VUR k dosažení cílů udržitelného rozvoje. Vytyčuje cíle učení, navrhuje témata a vzdělávací aktivity pro každý cíl udržitelného rozvoje a popisuje naplňování na různých úrovních, od návrhu kurzu po národní strategie. Tento dokument si klade za cíl podporovat autory politik, tvůrce kurikula a pedagogy a pomoci jim při navrhování strategií, osnov a kurzů výuky/učení pro cíle udržitelného rozvoje. Dokument není normativní, poskytuje vodítka a nabízí návrhy vzdělávacích témat a cílů, které si pedagogové mohou vybrat a přizpůsobit tak, aby odpovídaly konkrétním souvislostem výuky.

Pedagogové mohou tento text použít jako zdroj pro návrh programů, učebnic, rozsáhlých online kurzů (MOOCs) nebo prezentací. Může pomoci učitelům nebo tvůrcům osnov ve

1. Globální výchova k občanství: témata a vzdělávací cíle UNESCO, 2015
<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002329/232993e.pdf>

formálních vzdělávacích institucích, školitelům v programech profesního růstu a rozvoje kapacit nebo pracovníkům NNO při návrzích neformálních vzdělávacích kurzů. Tvůrci politik mohou využít základní myšlenky týkající se učení pro SDGs při přípravě vzdělávacích politik nebo strategií. Pro někoho může tento návod být úvodem k cílům udržitelného rozvoje, VUR a vzdělávání zaměřenému na kompetence. Jiným může tento průvodce i další doporučené zdroje pomoci lépe porozumět těmto konceptům. Publikaci lze využít k navázání na další práci ve VUR a souvisejících oblastech jako je výchova ke globálnímu občanství, výchova k lidským právům, environmentální výchova a další.

Protože cílová skupina je různorodá a tyto pokyny tedy mohou být využity rozmanitými způsoby, jsou vzdělávací cíle, témata a aktivity pro každý cíl udržitelného rozvoje navrženy obecně. Nejsou tak určeny žádným konkrétním věkovým skupinám žáků nebo studentů, pro konkrétní vzdělávací prostředí nebo národní či sociokulturní kontext. Jsou navrženy tak, aby byly relevantní pro všechny žáky a studenty všech věkových skupin po celém světě, aby našly uplatnění v nejrůznějších prostředích, ovšem jejich realizace bude muset být přizpůsobena národnímu nebo místnímu kontextu. U každého vzdělávacího cíle musí pedagog nebo autor kurikula definovat úroveň, již mají žáci dosáhnout (např. od „základní“ v primárním vzdělávání po „odbornost“ v terciárním vzdělávání).

Cíle učení, témata a činnosti obsažené v tomto průvodci by měly být chápány jako obecná doporučení: nejsou vyčerpávající ani definitivní. Vzdělávací cíle pokrývají nezbytné výsledky učení (včetně znalostí, dovedností, postojů a chování), které jsou potřebné pro dosažení cílů udržitelného rozvoje – aby byly použitelné v celém světě, přinášejí pouze základní myšlenky. Proto musí být doplněny vhodnými místně relevantními tématy a aktualizovány o nové problémy, které se v našem neustále měnícím se světě stále objevují. Část obsahu může již být zahrnuta ve stávajících vzdělávacích programech. V tom případě lze tento text použít jako doplňkový zdroj nebo referenci při revizi nebo pro podporu stávajících programů.

Stěžejní část dokumentu shrnuje klíčové kompetence, které mají žáci rozvíjet v rámci VUR, a uvádí orientační cíle učení, témata a pedagogické přístupy pro každý ze 17 cílů udržitelného rozvoje. Navazující kratší část obsahuje pokyny k implementaci na různých vzdělávacích úrovních a v různých prostředích.

1.

**Vzdělávací cíle
pro dosažení cílů
udržitelného rozvoje**

1. Vzdělávací cíle pro dosažení cílů udržitelného rozvoje

VUR může rozvíjet klíčové kompetence pro udržitelnost průřezově tak, že jsou relevantní pro všechny cíle udržitelného rozvoje.

Výsledkem VUR také mohou být specifické výsledky učení potřebné pro naplňování konkrétního cíle udržitelného rozvoje.

1.1. Průřezové klíčové kompetence pro dosažení všech cílů udržitelného rozvoje

Společnosti v celém světě se snaží držet krok s technologickým pokrokem a globalizací a čelí přitom mnoha výzvám. Mezi ně patří rostoucí komplexnost a nejistota, individualizace a sociální rozmanitost, rostoucí ekonomická a kulturní uniformita, degradace ekosystémových služeb, na nichž lidstvo závisí, zvýšená zranitelnost vůči přírodním a ekonomickým rizikům. K dispozici je rychle rostoucí množství informací. Všechny tyto podmínky vyžadují kreativní a sebeorganizované jednání, protože složitost situace přesahuje běžné přístupy k řešení problémů, kdy jde všechno podle plánu. Lidé se musí naučit rozumět složitému světu, ve kterém žijí. Musí být schopni spolupracovat, jednat s cílem dosáhnout pozitivních změn (UNESCO, 2015). Můžeme je pojmenovat „občané udržitelnosti“ (Wals, 2015; Wals a Lenglet, 2016).

Existuje obecná shoda na tom, že tito občané udržitelnosti potřebují určité klíčové kompetence, které jim umožní se konstruktivně a odpovědně zapojit do procesů současného světa. Tyto **kompetence** jsou vymezeny jako specifické vlastnosti, které jednotlivci potřebují pro jednání a sebeorganizování v různých složitých situacích a souvislostech. Zahrnují kognitivní a afektivní, volní a motivační prvky; jsou tedy souborem znalostí, schopností a dovedností, kde hrají roli motivy a afektivní dispozice. Kompetence nelze vyučovat, musí je rozvíjet sami žáci a studenti. Lze je však získávat během aktivit na základě zkušeností a reflexe (UNESCO, 2015; Weintert, 2001).

Klíčové kompetence představují průřezové kompetence, které jsou nezbytné pro všechny žáky a studenty všech věkových skupin na celém světě (jsou rozvíjeny na různých úrovních odpovídajících věku). Klíčové kompetence lze chápat jako průřezové, multifunkční a nezávislé na kontextu. Nenahrazují specifické kompetence nezbytné pro úspěšné

akce v určitých situacích a kontextech; zahrnují sice tyto specifické kompetence, jejich působnost je ale mnohem širší (Rychen, 2003; Weintert, 2001).

Následující klíčové kompetence jsou považovány za zásadní pro pokrok směrem k udržitelnému rozvoji (viz de Haan, 2010; Rieckmann, 2012; Wiek et al., 2011).

Box 1.1. Klíčové kompetence pro udržitelnost

Kompetence k systémovému myšlení: schopnost rozpoznat vztahy a porozumět jim, analyzovat složité systémy, přemýšlet o tom, jak jsou systémy začleněny do různých celků a škál; umění vypořádat se s nejistotou.

Anticipační kompetence: schopnost porozumět a vyhodnotit více scénářů budoucnosti – možné, pravděpodobné a žádoucí; vytvářet vlastní vize budoucnosti, uplatňovat zásadu předběžné opatrnosti, posoudit důsledky akcí a vypořádat se s riziky a změnami.

Normativní kompetence: schopnost porozumět normám a hodnotám, které jsou základem našeho jednání, a uvažovat o nich; vyjednávat o hodnotách, zásadách a cílech, včetně cílů udržitelnosti v kontextu střetu zájmů a kompromisů, nejistých poznatků a rozporů.

Strategická kompetence: schopnost kolektivně rozvíjet a provádět inovativní akce, které podporují udržitelnost na místní úrovni i v mezinárodním kontextu.

Kompetence pro spolupráci: schopnost učit se od ostatních, pochopit a respektovat potřeby, perspektivy a jednání druhých (empatie), porozumět druhým, být s nimi v kontaktu a být k nim citlivý (empatické vedení), řešit konflikty ve skupině, usnadnit kolaborativní a participativní řešení problémů.

Kompetence ke kritickému myšlení: schopnost zpochybňovat normy, postupy a názory, přemýšlet o vlastních hodnotách, vjemech a činech, schopnost zaujmout stanovisko v diskurzu udržitelnosti.

Kompetence sebeuvědomění: schopnost reflektovat vlastní roli v místní komunitě a (globální) společnosti, neustále hodnotit a dále motivovat vlastní akce; umění vyrovnávat se s vlastními potřebami a touhami.

Integrovaná kompetence k řešení problémů: zastřešující schopnost aplikovat různé rámce pro řešení komplexních problémů udržitelnosti, otevírat prostor pro životaschopná, inkluzivní a spravedlivá řešení podporující udržitelný rozvoj a zahrnout přitom výše uvedené kompetence.

Klíčové kompetence udržitelnosti jsou tím, co občané udržitelnosti potřebují, aby se vyrovnali se všemi aktuálními komplexními výzvami. Jsou relevantní pro všechny cíle SDGs a umožňují jednotlivé cíle též propojovat navzájem, aby byl zřejmý širší rámec Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj.

Na konkrétní vzdělávací cíle uvedené níže je třeba pohlížet v souvislosti s průřezovými kompetencemi udržitelnosti. Specifický vzdělávací cíl pro SDG 1 („Konec chudoby – skoncovat s chudobou ve všech jejích formách všude na světě“) můžeme například definovat: „Žák zná příčiny a dopady chudoby“. Tuto znalost lze zprostředkovat představením případových studií o chudobě ve vybraných zemích. Zároveň tato učební aktivita přispívá ke kompetenci systémového myšlení tím, že umožňuje vnímat více faktorů ovlivňujících chudobu. Kompetence systémového myšlení se však neomezuje jen na systémové myšlení o chudobě. Jako klíčová kompetence umožňuje žákům porozumět také komplexním vztahům v oblastech dalších cílů udržitelného rozvoje.

Pro různé cíle udržitelného rozvoje je nutné stanovit konkrétní vzdělávací cíle. Musíme si však také uvědomit, že tyto cíle není možné zcela odlišovat od klíčových kompetencí udržitelnosti, které jsou podmínkou přechodu k udržitelnému světu. Vzdělávací cíle a klíčové kompetence je nutné sledovat společně. Přístupy a metody učení navržené v tomto dokumentu proto vycházejí z osvědčených postupů

pro rozvíjení kompetencí. Při používání tohoto obecného návrhu doporučujeme pedagogům, aby sledovali, zda jimi realizované vzdělávací aktivity vedou, vedle vzdělávacích cílů popsaných v následující části pro každý cíl udržitelného rozvoje, také k osvojení některých klíčových kompetencí.

1.2. Specifické vzdělávací cíle pro cíle udržitelného rozvoje

Následující text obsahuje popis konkrétních vzdělávacích cílů pro všechny cíle udržitelného rozvoje. U každého SDG jsou vzdělávací cíle popsány pro oblast kognitivní, sociálně-emocionální a behaviorální.

Kognitivní oblast zahrnuje znalosti a postupy myšlení nezbytné pro lepší pochopení SDGs a výzev při jejich dosahování. **Sociálně-emocionální** oblast zahrnuje sociální dovednosti, které žákům a studentům umožňují spolupracovat, vyjednávat a komunikovat při dosahování SDGs, dále také získat dovednost sebereflexe, osvojit si hodnoty, postoje a motivace, které žákům a studentům umožňují rozvoj vlastní osobnosti. **Behaviorální oblast** popisuje akční kompetence. U každého SDG jsou dále uvedena orientační témata a pedagogické přístupy.

1.2.1. SDG 1 | Konec chudoby |

Skoncovat s chudobou ve všech jejích formách všude na světě

Tab. 1.2.1. Vzdělávací cíle pro SDG 1 „Konec chudoby“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí pojmům extrémní a relativní chudoba a je schopen kriticky uvažovat o jejich kulturních a normativních předpokladech a postupech. 2. Žák/student zná místní, národní a globální rozdělení extrémní chudoby a extrémního bohatství. 3. Žák/student zná příčiny a dopady chudoby, jako jsou nerovnoměrné rozdělení zdrojů a moci, kolonizace, konflikty, katastrofy způsobené přírodními pohromami a jinými dopady klimatické změny, degradací životního prostředí, technologickými katastrofami a chybějící systémy a opatření sociální ochrany. 4. Žák/student rozumí tomu, jak extrémní chudoba a extrémní bohatství ovlivňují základní lidská práva a potřeby. 5. Žák/student zná strategie a opatření ke snižování chudoby a je schopen rozlišovat mezi přístupem k potírání chudoby vycházejícím ze slabých a silných stránek.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen spolupracovat s ostatními a umožnit jednotlivcům i skupinám ovlivnit změnu rozdělení moci a zdrojů v komunitě i mimo ni. 2. Žák/student je schopen šířit povědomí o extrémní chudobě i bohatství a povzbudit dialog pro jejich řešení. 3. Žák/student je schopen prokázat citlivost vůči otázkám chudoby a empatii a solidaritu s chudými lidmi a osobami ve zranitelné situaci. 4. Žák/student je schopen identifikovat své osobní zkušenosti a předsudky týkající se chudoby. 5. Žák/student je schopen kriticky uvažovat o vlastní roli v udržování globální struktury nerovnosti.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen plánovat, realizovat, hodnotit a opakovat aktivity, které přispívají ke snižování chudoby. 2. Žák/student je schopen veřejně požadovat a prosazovat rozvoj a integraci politik, které podporují sociální a ekonomickou spravedlnost, strategie snižování rizik a vedou k akcím na vymýcení chudoby. 3. Žák/student je schopen vyhodnocovat, ovlivňovat a zapojovat se aktivně do rozhodování o strategiích řízení místních, národních a mezinárodních podniků s ohledem na vznik a vymýcení chudoby. 4. Žák/student je schopen zahrnout úvahy o snižování chudoby, sociální spravedlnosti a boji proti korupci do svých spotřebitelských zvyklostí. 5. Žák/student je schopen navrhnout řešení systémových problémů souvisejících s chudobou.

Box 1.2.1a. Navrhovaná témata pro SDG 1 „Konec chudoby“

Definice chudoby

Globální, národní a místní distribuce extrémní chudoby a extrémního bohatství a jejich důvody

Důležitost systémů a opatření sociální ochrany

Význam rovného práva na hospodářské zdroje a přístup k základním službám, vlastnictví a kontrolu půdy a jiných forem majetku, dědictví, přírodní zdroje, vhodné nové technologie a finanční služby včetně mikrofinancování

Vzájemný vztah chudoby, přírodních rizik, klimatické změny a dalších ekonomických, sociálních a environmentálních katastrof a zátěží

Pracovní podmínky související s chudobou, jako jsou manufaktury, dětská práce a moderní otroctví

Odolnost chudých a osob ve zranitelné situaci

Důsledky chudoby, jako jsou podvýživa, dětská a těhotenská úmrtnost, kriminalita a násilí

Rozvojová spolupráce

Rámcové místní, národní a mezinárodní politiky založené na rozvojových strategiích zaměřených na odstranění chudoby a genderové nerovnosti

Box 1.2.1b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 1 „Konec chudoby“

Rozvíjejte partnerství mezi školami a univerzitami v různých oblastech světa (Jih a Sever, Jih a Jih)

Naplánujte a realizujte osvětovou kampaň zaměřenou na chudobu na místní i celosvětové úrovni

Naplánujte a založte studentský podnik s prodejem fair trade produktů

Naplánujte a realizujte akce zahrnující učení službou (service-learning) nebo jiný typ zapojení studentů se zaměřením na zlepšení situace chudých lidí, zmírňování jejich zranitelnosti vůči různým rizikům a posilování jejich odolnosti – ve spolupráci s NNO, soukromým sektorem a/nebo místními komunitními skupinami apod.

Vytvořte případovou studii o chudobě a bohatství ve vybraných zemích (prostřednictvím výzkumu dat a informací) a na místní úrovni (prostřednictvím exkurzí, rozhovorů apod.)

Organizujte stáže v organizacích zabývajících se chudobou

Vypracujte projekt průzkumu zaměřeného na otázku „Chudoba vzrůstá nebo klesá?“

1.2.2. SDG 2 | Konec hladu | Ukončit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a lepší výživy, prosazovat udržitelné zemědělství

Tab. 1.2.2. Vzdělávací cíle pro SDG 2 „Konec hladu“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student ví, co je hlad a podvýživa a zná jejich hlavní fyzické a psychologické dopady na lidský život, zná konkrétní zranitelné skupiny. 2. Žák/student zná rozsah a distribuci hladu a podvýživy v místním, národním a světovém rozsahu v současnosti i v minulosti. 3. Žák/student zná hlavní hybné síly a příčiny hladu na úrovni jednotlivce, místních komunit, národů i světa. 4. Žák/student zná principy udržitelného zemědělství a chápe potřebu zákonného práva na půdu a jejího vlastnictví jako nezbytnou podmínku prosazení udržitelného zemědělství. 5. Žák/student chápe potřebu udržitelného zemědělství pro boj proti hladu a podvýživě v celém světě a zná další strategie boje proti hladu, podvýživě a nevhodné stravě.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen komunikovat o problémech a souvislostech mezi bojem proti hladu a podporou udržitelného zemědělství a lepší výživy. 2. Žák/student je schopen spolupracovat s ostatními, aby je povzbudil a posílil v boji proti hladu a na podporu udržitelného zemědělství a lepší výživy. 3. Žák/student je schopen formulovat vizi světa bez hladu a podvýživy. 4. Žák/student je schopen uvažovat o vlastních hodnotách a komunikovat o odlišných hodnotách, postojích a strategiích souvisejících s bojem proti hladu a podvýživě a podporou udržitelného zemědělství. 5. Žák/student je schopen cítit empatii, odpovědnost a solidaritu vůči lidem trpícím hladem a podvýživou.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen vyhodnotit a realizovat na osobní a místní úrovni akce zaměřené na boj proti chudobě a na podporu udržitelného zemědělství. 2. Žák/student je schopen posoudit, ovlivnit a zapojit se do rozhodování spojeného s veřejnými politikami v oblasti boje proti hladu a podvýživě a na podporu udržitelného zemědělství. 3. Žák/student je schopen posoudit, ovlivnit a zapojit se do rozhodování souvisejícího se strategickým managementem firem na místní, národní a světové úrovni v souvislosti s bojem proti hladu a podvýživě a na podporu udržitelného zemědělství. 4. Žák/student je schopen kriticky přijmout vlastní roli jako aktivního občana světa v boji proti hladu. 5. Žák/student je schopen změnit své produkční a spotřební vzorce s cílem přispět k boji proti hladu a na podporu udržitelného zemědělství.

Box 1.2.a. Navrhovaná témata pro SDG 2 „Konec hladu“

Definice pojmů hlad a podvýživa

Skupiny, které jsou obzvláště zranitelné vůči hladu a podvýživě

Hlavní hnací síly a hlavní příčiny hladu a podvýživy včetně vztahu mezi klimatickou změnou, potravinovou bezpečností a vyčerpáním kvality půdy

Důsledky hladu a podvýživy na zdraví a psychickou pohodu lidí včetně adaptací, jako je migrace

Fyzické, emocionální a socio-kulturní funkce potravy

Hlad ve vztahu k nadbytku potravin, obezitě a plýtvání potravinami

Globální potraviny – dovoz, vývoz, tržní plodiny, mezinárodní daně, dotace, obchodní systémy, výhody, rizika a výzvy spojené s používáním geneticky modifikovaných organismů (GMO)

Instituce a hnutí související s hladem a udržitelným zemědělstvím, jako jsou Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství (FAO), Foodwatch, Slow Food, komunitou podporované zemědělství (KPZ), mezinárodní hnutí Via Campesina apod.

Koncepty a principy udržitelného zemědělství včetně postupů pro zvyšování odolnosti vůči změně klimatu, ekologického zemědělství, biodynamického zemědělství, permakultury a agrolesnictví

Biologická rozmanitost osiva, rostlin a hospodářských zvířat, zejména ve vztahu k divokým druhům

Box 1.2.b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 2 „Konec hladu“

Inscenujte dramatizace s rolmi malých producentů stojících proti velkým podnikům na globálním trhu, který je ovlivněn daněmi, subwencemi, tarify, kvótami apod.

Vytvořte rozvojové scénáře a analýzy místního nebo národního systému produkce a spotřeby potravin a/ nebo dopadů přírodních rizik a katastrof na systémy produkce potravin

Provádějte analýzy adekvátních a neadekvátních strategií podnikového managementu na boj proti hladu, snižování plýtvání potravinami a podporu udržitelného zemědělství

Pořádejte exkurze a terénní programy v místech, kde se praktikuje udržitelné zemědělství

Sledujte proces „z farmy na vidličku“ – pěstování, sklizeň a zpracování potravin např. v městských nebo školních zahradnických projektech

Zapojte studenty do úsilí propojit potravinové přebytky a lidi v nouzi

Provádějte analýzy životního cyklu potravin

1.2.3. SDG 3 | Zdraví a kvalitní život |

Zajistit zdravý život a podporovat kvalitní život pro všechny v jakémkoli věku

Tab. 1.2.3. Vzdělávací cíle pro SDG 3 „Zdraví a kvalitní život“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student zná pojmy zdraví, hygiena a kvalita života, dokáže je kriticky reflektovat a rozumí významu genderu v souvislosti se zdravím a kvalitou života. 2. Žák/student zná fakta a data týkající se nejzávažnějších přenosných a nepřenositelných nemocí a nejohroženějších skupin a regionů v souvislosti s onemocněními, nemocemi a předčasnými úmrtími. 3. Žák/student rozumí sociálně-politicko-ekonomické dimenzi zdraví a kvality života, chápe účinky reklamy a zná strategie na podporu zdraví a kvality života. 4. Žák/student chápe význam duševního zdraví. Zná negativní dopady chování, jako je xenofobie, diskriminace a šikana, na duševní zdraví a emoční pohodu. Ví, jak závislosti na alkoholu, tabáku a dalších drogách škodí zdraví a kvalitě života. 5. Žák/student zná relevantní strategie prevence pro podporu dobrého tělesného i duševního zdraví včetně sexuálního a reprodukčního zdraví, zná také informace týkající se včasného varování a snižování rizik.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen komunikovat s lidmi trpícími nemocemi a pociťuje empatii vůči jejich situaci a stavu. 2. Žák/student je schopen komunikovat o otázkách zdraví, včetně sexuálního a reprodukčního zdraví, a kvality života, zejména argumentovat ve prospěch preventivních strategií na podporu zdraví a kvality života. 3. Žák/student je schopen formulovat holistické chápání života na základě zdraví a kvality života, vyjasnit související hodnoty a postoje. 4. The learner is able to create a holistic understanding of a life of health and well-being, and to clarify related values, beliefs and attitudes. 5. Žák/student je schopen přijmout osobní závazek k podpoře zdraví a kvality života pro sebe, svou rodinu a ostatní, včetně zvážení dobrovolnické práce nebo profesního zaměření ve zdravotnictví a sociální péči.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen začlenit chování podporující zdraví do svých každodenních návyků 2. Žák/student je schopen plánovat, hodnotit a opakovat strategie na podporu zdraví, včetně sexuálního a reprodukčního zdraví, a zdravého životního stylu pro sebe, svou rodinu a okolí. 3. Žák/student je schopen vnímat, kdy ostatní potřebují pomoc, a vyhledat pomoc pro sebe i ostatní. 4. Žák/student je schopen veřejně požadovat a podporovat rozvoj politik na podporu zdraví a kvality života. 5. Žák/student je schopen navrhnout způsoby, jak řešit možné střety mezi veřejným zájmem na dostupných cenách nabízených léků a soukromými zájmy farmaceutického průmyslu.

Box 1.2.3a. Navrhovaná témata pro SDG 3 „Zdraví a kvalitní život“

Vážné přenosné i nepřenositelné nemoci

Zdravotní problémy zranitelných skupin a v nejvíce zranitelných regionech, pochopení toho, jak mohou genderové nerovnosti ovlivnit zdraví a kvalitu života

Přímé strategie na podporu zdraví a pohody, např. očkování, zdravá strava, fyzická aktivita, lékařské konzultace, vzdělávání, výchova k sexuálnímu a reprodukčnímu zdraví včetně vzdělávání o bezpečném sexu a předcházení těhotenství

Nepřímé strategie (veřejné zdraví) na podporu zdraví a kvality života: např. politické programy zdravotního pojištění, dostupné ceny léků, zdravotnické služby zahrnující i služby péče o sexuální a reprodukční zdraví, protidrogová prevence, předávání znalostí a technologií, snižování znečištění a kontaminace, systémy včasného varování a snižování rizik

Filozofické a etické koncepty kvality života, pohody a štěstí

Výchova k sexuálnímu a reprodukčnímu zdraví včetně plánování rodiny

Diskriminační postoje vůči lidem s HIV/AIDS, jinými tělesnými nebo duševními nemocemi

Dopravní nehody

Nadváha a obezita, nedostatek fyzické aktivity a nezdravá strava

Chemické látky, znečištění a kontaminace vzduchu, vody a půdy

Box 1.2.3b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 3 „Zdraví a kvalitní život“

Postavte ve městě nebo obci informační stánek např. ke Světovému dni AIDS (1. prosince)

Sledujte videa, která ukazují chování podporující zdraví (např. používání kondomu pro bezpečnější sex, odmítnutí nabídky drog...)

Zapojte se do psaní autorských etických a reflexivních esejí nebo do diskusí na téma, co znamená život ve zdraví a kvalitní život

Zapojte se do besed s těžce nemocnými lidmi, drogově závislými apod.

Uspořádejte školení o strategiích na podporu zdraví a prevence (např. zapojení do fyzických aktivit a cvičení, příprava zdravé stravy, používání kondomu, instalování moskytiér, odhalování a zvládnání nemocí přenášených z vodních zdrojů)

Realizujte projekty se zaměřením na úspěchy vs. výzvy v oblasti epidemií a epidemických nemocí – malárie, zika, ebola atd.

Vypracujte projekt založený na průzkumu: „Je delší život lepší?“

1.2.4. SDG 4 | Kvalitní vzdělání | Zajistit inkluzivní a spravedlivé kvalitní vzdělání a podporovat možnosti celoživotního učení pro všechny

Tab. 1.2.4. Vzdělávací cíle pro SDG 4 „Kvalitní vzdělání“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí významu vzdělávání a celoživotního učení pro všechny (školní, mimoškolní a volnočasové vzdělávání) jako hlavní hnací síly udržitelného rozvoje, zlepšování života lidí a dosažení cílů udržitelného rozvoje. 2. Žák/student chápe vzdělání jako veřejný zájem, a to i ve světovém měřítku, jako základní lidské právo a základ pro zajištění dalších práv. 3. Žák/student ví o nerovnosti v přístupu ke vzdělání a jeho dosažení, zejména mezi dívkami a chlapci ve venkovských oblastech, zná důvody nedostatečného spravedlivého přístupu ke kvalitnímu vzdělání a k příležitostem pro celoživotní učení. 4. Žák/student rozumí významu role kultury v dosahování udržitelnosti. 5. Žák/student chápe, že vzdělání může pomoci vytvořit udržitelnější, spravedlivý a mírumilovný svět.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student zvyšuje své povědomí o důležitosti kvalitního vzdělání pro všechny, má humanistický a holistický přístup ke vzdělávání, k VUR a souvisejícím přístupům. 2. Žák/student je schopen prostřednictvím participativních metod motivovat a zmocňovat ostatní, aby požadovali a využívali možnosti vzdělávání. 3. Žák/student je schopen rozpoznat skutečnou hodnotu vzdělání a analyzovat a identifikovat své vlastní vzdělávací potřeby v osobním rozvoji. 4. Žák/student je schopen rozpoznat význam svých vlastních dovedností pro zvýšení kvality svého života, zejména v souvislosti se zaměstnáním a podnikáním. 5. Žák/student je schopen se osobně zapojit do VUR.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen přispět k přípravě a realizaci kvalitního vzdělávání pro všechny, VUR a souvisejících přístupech na různých úrovních. 2. Žák/student je schopen podporovat rovnost mužů a žen ve vzdělávání. 3. Žák/student je schopen veřejně požadovat a podporovat veřejné politiky prosazující bezplatné, spravedlivé a kvalitní vzdělání pro všechny, VUR a související přístupy se zaměřením na bezpečné, dostupné a inkluzivní vzdělávací zařízení. 4. Žák/student je schopen podporovat posílení role mladých lidí. 5. Žák/student je schopen využívat všechny příležitosti pro své vlastní celoživotní vzdělávání a uplatňovat získané vědomosti na podporu udržitelného rozvoje v každodenním životě.

Box 1.2.4a. Navrhovaná témata pro SDG 4 „Kvalitní vzdělání“

Vzdělání jako veřejný zájem (veřejný statek), globální společné blaho, základní lidské právo zaručující zajištění ostatních práv

Agenda Vzdělání 2030 a inovativní a úspěšné příklady z celého světa

Význam inkluzivního a spravedlivého vzdělání a celoživotního učení pro všechny (školního, mimoškolního i volnočasového vzdělávání včetně využití ICT) a na všech úrovních pro zvyšování kvality života lidí a udržitelný rozvoj

Důvody nedostatečného přístupu ke vzdělání (např. chudoba, válečné konflikty, katastrofy, genderová nerovnost, nedostatek veřejných financí na vzdělávání, rostoucí privatizace)

Dosažení čtenářské a matematické gramotnosti v celém světě

Rozmanitost a inkluzivní vzdělávání

Základní dovednosti a kompetence potřebné ve 21. století

Znalosti, hodnoty, dovednosti a postoje potřebné pro podporu udržitelného rozvoje

Koncept vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR), komplexní institucionální přístup jako klíčová strategie pro rozšiřování VUR, pedagogika pro rozvoj kompetencí k udržitelnému rozvoji

Posílení postavení mladých lidí a marginalizovaných skupin

Box 1.2.4b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 4 „Kvalitní vzdělání“

Rozvíjejte partnerství mezi školami, univerzitami a dalšími institucemi nabízejícími vzdělání v různých regionech (Jih a Sever, Jih a Jih)

Naplánujte a realizujte kampaň na zvýšení povědomí o kvalitním vzdělání

Zpracujte případovou studii o vzdělávacím systému a přístupu ke vzdělání (např. o zápisu do školy – primárního vzdělávání) ve vybraných komunitách nebo zemích

Naplánujte a realizujte projekt VUR ve škole nebo na univerzitě nebo pro místní komunitu

Oslavte Světový den dovednosti mládeže (15. července), Mezinárodní den gramotnosti (8. září) nebo Světový den učitelů (5. října²), zapojte se do Globálního akčního týdne pro vzdělání (poslední týden v dubnu)

Organizujte dny VUR na místní, regionální a národní úrovni

Připravte projekt založený na průzkumu: „Co je udržitelná škola?“

2. Pozn. překladatele: v ČR 28. března

1.2.5. SDG 5 | Rovnost mužů a žen | Dosáhnout rovnosti mužů a žen, posílit postavení všech žen a dívek

Tab. 1.2.5. Vzdělávací cíle pro SDG 5 „Rovnost mužů a žen“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student chápe pojem gender, rovnost pohlaví a diskriminace na základě pohlaví, ví o různých formách diskriminace na základě pohlaví, násilí a nerovnosti (např. škodlivé praktiky jako mrzačení ženských pohlavních orgánů, vraždy ze cti, dětské sňatky, nerovné pracovní příležitosti a mzdy, jazykové konstrukty, tradiční role pohlaví, nerovný genderový dopad přírodních katastrof) a chápe současné a historické příčiny genderové nerovnosti. 2. Žák/student chápe základní práva žen a dívek včetně jejich práva na osvobození od vykořisťování a násilí i svobodu jejich reprodukčního práva. 3. Žák/student rozumí úrovni genderové rovnosti ve své vlastní zemi a kultuře ve srovnání s globálními normami (s respektem ke kulturní citlivosti/zvyklostem dané země) včetně intersektionality pohlaví a jiných sociálních kategorií, jako jsou schopnosti, náboženství a rasa. 4. Žák/student zná příležitosti a výhody plynoucí z plné rovnosti žen a mužů a účasti na legislativě a veřejné správě, včetně rozdělování veřejných rozpočtů, účasti na trhu práce a veřejném i soukromém rozhodování. 5. Žák/student rozumí roli vzdělávání, technologií a práva v posilování a zajišťování plného zapojení všech bez ohledu na pohlaví.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen rozpoznat a zpochybnit tradiční vnímání genderových rolí, má kritický přístup a současně respektuje kulturní citlivost. 2. Žák/student je schopen identifikovat různé formy diskriminace na základě pohlaví, vyjádřit se proti nim a diskutovat o výhodách plného zmocnění bez ohledu na pohlaví. 3. Žák/student je schopen spojit se s ostatními, kteří usilují o ukončení genderové diskriminace a násilí, a posílit ty, kdo mohou být stále bezmocní, podporovat respekt a úplnou rovnost na všech úrovních. 4. Žák/student je schopen uvažovat o své vlastní genderové identitě a genderových rolích. 5. Žák/student je schopen pocítovat empatii a solidaritu s těmi, kdo se liší od ostatních ve smyslu osobních a skupinových genderových očekávání a rolí.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen přijmout pro své prostředí taková opatření, která posílí jeho a ostatní, kteří mohou být genderově diskriminováni. 2. Žák/student je schopen hodnotit, zapojit se a ovlivňovat rozhodování týkající se genderové rovnosti a participace. 3. Žák/student je schopen podporovat ostatní při rozvíjení empatie napříč gendery a při odstraňování genderové diskriminace a násilí. 4. Žák/student je schopen sledovat a identifikovat genderovou diskriminaci. 5. Žák/student je schopen plánovat, realizovat, podporovat a hodnotit strategie genderové rovnosti.

Box 1.2.5a. Navrhovaná témata pro SDG 5 „Rovnost mužů a žen“

Gender jako sociální a kulturní konstrukt

Genderová nerovnost, tradiční role pohlaví a strukturální diskriminace

Genderová rovnost a zapojení do rozhodování

Gender a práce, včetně rozdílů v odměňování a uznávání neplacené práce

Gender a vzdělávání, včetně genderové rovnosti v přístupu k primárnímu, sekundárnímu a terciárnímu vzdělávání

Sexuální a reprodukční zdraví a práva

Gender a chudoba, včetně potravinové bezpečnosti a finanční závislosti

Gender ve skupinové dynamice komunit (rozhodování, správa věcí veřejných, péče o děti, vzdělání, řešení konfliktů, snižování rizika katastrof a přizpůsobení změně klimatu)

Vykořisťování žen a dívek, obchodování s nimi

Prolínání genderu s jinými sociálními kategoriemi, jako jsou predispozice, náboženství, rasa

Box 1.2.5b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 5 „Rovnost mužů a žen“

Oslavte Mezinárodní den proti násilí na ženách (25. listopadu)

Pozvěte na besedu člověka, který zažil násilí na základě genderové identity nebo sexuální orientace

Inscenujte představení s postavami a příběhy, které odhalují začleňování a identitu založenou na genderových rolích³

Navažte partnerství se skupinami z jiných částí světa, kde se přístup k genderu může lišit

Zorganizujte den v tradiční práci mužů a žen (výměna pracovních rolí)

Prozkoumejte, jak různé jsou dopady přírodních katastrof na ženy a dívky, muže a chlapce

Připravte projekt založený na průzkumu: „Jaký je rozdíl mezi rovností a spravedlností a jak se to projevuje v pracovním světě?“

3. Např. http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/SDGs_Youth_Resource%20_Pack.pdf

1.2.6. SDG 6 | Pitná voda a kanalizace | Zajistit dostupnost pitné vody, udržitelné hospodaření s vodou a kanalizaci pro všechny

Tab. 1.2.6. Vzdělávací cíle pro SDG 6 „Pitná voda a kanalizace“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí úloze vody jako základní podmínce samého života, chápe důležitost kvality a množství vody, zná příčiny a důsledky znečištění vody a jejího nedostatku. 2. Žák/student chápe, že voda je součástí mnoha různých komplexních globálních vzájemných vztahů a systémů. 3. Žák/student ví o světovém nerovnoměrném přístupu k nezávadné pitné vodě a sanitačním zařízením. 4. Žák/student chápe pojem „virtuální voda/vodní stopa“. 5. Žák/student rozumí koncepci integrované správy vodních zdrojů (IWRM) a dalším strategiím pro zajištění dostupnosti a udržitelného hospodaření s vodou a jejím čištěním, včetně řízení rizik povodní a sucha.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen zapojit se do aktivit na zlepšení hospodaření s vodou a čištěním vody v místní komunitě. 2. Žák/student je schopen komunikovat o znečištění vody, přístupu k vodě a opatřeních na šetření vodou a umí představit úspěšné příklady. 3. Žák/student je schopen cítit vlastní odpovědnost za využívání vody. 4. Žák/student je schopen vnímat hodnotu dobrých hygienických standardů a standardů čištění vody. 5. Žák/student je schopen kriticky vnímat socio-ekonomické rozdíly stejně jako genderovou nerovnost v přístupu k nezávadné pitné vodě a možnostem čištění vody.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen spolupracovat s místními úřady na zlepšování místních kapacit pro soběstačnost v zásobování pitnou vodou. 2. Žák/student je schopen přispívat k řízení vodních zdrojů na místní úrovni. 3. Žák/student je schopen snižovat vlastní vodní stopu a zařadit šetření vodou do svých každodenních návyků. 4. Žák/student je schopen plánovat, realizovat, vyhodnocovat a opakovat aktivity, které přispívají ke zvyšování kvality vody a bezpečnosti vodních zdrojů. 5. Žák/student je schopen vyhodnotit, zapojit se a ovlivňovat rozhodování o strategiích managementu podniků na místní, národní a mezinárodní úrovni v souvislosti se znečištěním vody.

Box 1.2.6a. Navrhovaná témata pro SDG 6 „Pitná voda a kanalizace“

Globální koloběh vody a distribuce vody

Význam spravedlivého přístupu k nezávadné a cenově dostupné pitné vodě (dosahování vodní bezpečnosti při změně klimatu: např. vyrovnávání se se sociálním a ekonomickým tlakem způsobeným častými vlnami sucha, tzn. nedostatkem vody a povodněmi, tzn. příliš velkým množstvím vody)

Význam přiměřeného a spravedlivého čištění vody a hygieny, kvalita vody a kvantitativní parametry pro zdraví

Lidské právo na vodu, voda jako globální společenský statek

Dopady znečištění, skládkování a uvolňování nebezpečných chemikálií a materiálů na kvalitu vody

Nedostatek vody a účinnost využívání vody

Význam ekosystémů souvisejících s vodou

Čištění vody a programy související s čistotou vody včetně získávání vody, odsolování mořské vody, efektivity využívání vody, čištění odpadních vod, technologií recyklování a opětovného využívání vody, patentů na vodu, změn a úpravy krajiny a terénu pro doplňování podzemní vody, integrovaného řízení vodních zdrojů

Vývoz vody (virtuální voda)

Voda a udržitelný rozvoj (např. voda a gender, voda a nerovnost, voda a zdraví, voda a města, voda a energie, voda a potravinová bezpečnost, snižování rizika povodní a katastrof, voda a změna klimatu, voda a zelená ekonomika, voda a pracovní místa)

Box 1.2.6b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 6 „Pitná voda a kanalizace“

Vypočítejte si vlastní vodní stopu⁴

Vytvořte koncept místního udržitelného využívání vody a zásobování vodou na základě příkladů z praxe

Rozvíjejte partnerství mezi školami v regionech s dostatkem a/nebo nedostatkem vody

Organizujte výlety a exkurze do místních zařízení v oblasti infrastruktury pro nakládání s vodou, sledujte kvalitu vody ve škole a doma

Naplánujte a realizujte osvětovou kampaň nebo akční projekt mládeže zaměřený na vodu a její význam

Vypracujte projekt zaměřený na neviditelnou vodu, např. kolik vody je v litru piva, kile hovězího masa, tričku apod.

Připravte projekt založený na průzkumu: „Která lidská činnost se může obejít bez vody?“

4. Vodní stopa měří množství vody použité k výrobě každého zboží a služeb, které používáme. Lze ji měřit pro jeden proces, jako je pěstování obilí, pro produkt, jako jsou džiny, pro palivo, které používáme pro svůj automobil, nebo pro celou nadnárodní společnost. Vodní stopa nám také může říci, kolik vody spotřebuje určitá země nebo jednotlivá osoba. Více informací: <http://www.ovodarenstvi.cz/clanky/jaka-je-vase-vodni-stopa>

1.2.7. SDG 7 | Dostupné a čisté energie | Zajistit přístup k cenově

dostupným, spolehlivým, udržitelným a čistým zdrojům energie pro všechny

Tab. 1.2.7. Vzdělávací cíle pro SDG 7 „Dostupné a čisté energie“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student zná různé zdroje energie – obnovitelné i neobnovitelné – a jejich výhody a nevýhody včetně dopadů na životní prostředí, zdravotních problémů, využívání, bezpečnosti a energetické bezpečnosti. Zná jejich podíl na skladbě zdrojů na místní, národní a globální úrovni. 2. Žák/student ví, jaká energie se primárně používá v různých částech světa. 3. Žák/student rozumí konceptu energetické účinnosti a úspornosti a zná socio-technologické strategie a politiky pro dosažení účinnosti a úspornosti. 4. Žák/student chápe, jak mohou politiky ovlivnit způsoby výroby energie, zásobování energií, nabídku a poptávku a využívání energií. 5. Žák/student ví o škodlivých dopadech neudržitelné výroby energie, chápe, jak mohou technologie obnovitelné energie napomáhat udržitelnému rozvoji, chápe potřebu moderních a inovativních technologií a zejména procesu přenosu technologií ve spolupráci mezi zeměmi.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen komunikovat o potřebě energetické účinnosti a úspornosti. 2. Žák/student je schopen posoudit a pochopit potřeby dostupné, spolehlivé, udržitelné a čisté energie jiných lidí, zemí nebo regionů. 3. Žák/student je schopen spolupracovat s ostatními na přenosu a adaptaci energetických technologií do jiných prostředí a sdílet osvědčené postupy ze své komunity. 4. Žák/student je schopen objasnit osobní normy a hodnoty související s výrobou a využíváním energie a také reflektovat a hodnotit vlastní spotřebu energie z hlediska účinnosti a úspornosti. 5. Žák/student je schopen rozvíjet vizi spolehlivé a udržitelné výroby energie, zásobování energií a využívání energie ve své zemi.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen aplikovat a vyhodnotit opatření ke zvýšení energetické účinnosti a úspornosti ve své osobní sféře a ke zvýšení podílu obnovitelné energie v místní energetické skladbě. 2. Žák/student je schopen aplikovat základní principy pro určení nejvhodnější strategie obnovitelné energie v dané situaci. 3. Žák/student je schopen analyzovat dopad a dlouhodobé účinky velkých energetických projektů (např. výstavba větrného parku v moři) a politik souvisejících s energií na různé skupiny zúčastněných stran (včetně přírody). 4. Žák/student je schopen ovlivňovat veřejné politiky související s výrobou, distribucí a využíváním energie. 5. Žák/student je schopen porovnat a posoudit různé obchodní modely a jejich vhodnost pro různá řešení energetiky, a ovlivnit dodavatele energie, aby vyráběli bezpečnou, spolehlivou a udržitelnou energii.

Box 1.2.7a. Navrhovaná témata pro SDG 7 „Dostupné a čisté energie“

Různé typy energie, zejména obnovitelné energie, jako je sluneční, větrná, vodní, geotermální, přílivová

Výroba energie, nabídka a poptávka, využití energie v různých zemích

Energetická účinnost a úspornost ve využívání energie

Strategie: centralizovaná vs. decentralizovaná výroba energie; energetická soběstačnost, např. prostřednictvím místních energetických společností

Politické, ekonomické a společenské rozměry energie a vazby na mocenské konstelace, např. velké energetické projekty, jako jsou rozsáhlé solární farmy nebo přehradní projekty – potenciální střet zájmů (politická a ekonomická moc včetně přeshraniční, práva – zvláště domorodých obyvatel)

Dopady na životní prostředí a otázky výroby, distribuce a využití energie (např. změna klimatu, šedá energie⁵)

Úloha veřejného a soukromého sektoru při zajišťování vývoje nízkouhlíkových energetických řešení

Ropný zlom a energetická bezpečnost, přílišná závislost na neobnovitelných energiích, jako je ropa

Překlenovací technologie a technologie pro „čistší“ využívání fosilních paliv

Genderové otázky související s výrobou, dodávkou a používáním energie

Box 1.2.7b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 7 „Dostupné a čisté energie“

Experimentujte s technologiemi obnovitelné energie

Zamyslete se nad vlastní spotřebou energie a diskutujte o ní, např. seřadte důvody pro využití energie podle (subjektivního) měřítka od „pro splnění základních potřeb“ (např. energie na vaření) až po „pro luxusní životní styl“ (např. energie pro bazén)

Organizujte exkurze na místa výroby energie, zařadte etické diskuse o kladech a záporech energetických typů a projektů

Proveďte analýzu různých scénářů budoucí výroby, distribuce a využití energie

Připravte a realizujte kampaň na úspory energie ve vlastní instituci nebo na místní úrovni

Připravte a realizujte skupinový projekt zaměřený na to, kolik energie je zapotřebí k uspokojení našich každodenních potřeb, jako je např. bochník chleba, cereálie apod.

Připravte projekt založený na průzkumu: „Jak souvisí energie a kvalita života?“

5. Šedá energie je skrytá energie spojená s výrobkem, která znamená celkovou energii spotřebovanou během životního cyklu výrobku od jeho výroby až po jeho likvidaci.

1.2.8. SDG 8 | Důstojná práce a ekonomický růst |

Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny

Tab. 1.2.8. Vzdělávací cíle pro SDG 8 „Důstojná práce a ekonomický růst“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí konceptům trvalého, inkluzivního a udržitelného ekonomického růstu, plné a produktivní zaměstnanosti a důstojné práce, včetně rozvoje genderové rovnosti a rovnoprávnosti a zná alternativní ekonomické modely a ukazatele. 2. Žák/student má znalost formálního rozdělení odměn za práci podle odvětví, zná problematiku neformálního zaměstnání a nezaměstnanosti v různých oblastech světa nebo zemích a ví o tom, které sociální skupiny jsou obzvláště ovlivněné nezaměstnaností. 3. Žák/student chápe vztah mezi zaměstnaností a ekonomickým růstem a ví o dalších faktorech změn, jako jsou růst pracovních sil nebo nové technologie, které nahrazují pracovní místa. 4. Žák/student chápe, jak nízké a klesající odměny pro pracovní síly a výrazně vysoké odměny a zisky manažerů a vlastníků nebo akcionářů vedou k nerovnostem, chudobě, občanským nepokojům. 5. Žák/student chápe, jak mohou inovace, podnikavost a vytváření nových pracovních míst přispívat k důstojné práci a ekonomice zaměřené na udržitelnost a k tomu, aby hospodářský růst nebyl spojen s poškozováním životního prostředí a přírodními riziky.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen kriticky diskutovat o ekonomických modelech a budoucích vizích ekonomiky a společnosti a jednat o nich ve veřejné sféře. 2. Žák/student je schopen spolupracovat s ostatními a požadovat od politiků a zaměstnavatelů spravedlivé mzdy, stejnou odměnu za shodnou práci a pracovní práva. 3. Žák/student je schopen pochopit, jak vlastní spotřeba ovlivňuje pracovní podmínky ostatních v globální ekonomice. 4. Žák/student je schopen identifikovat svá individuální práva a objasnit potřeby a hodnoty týkající se práce. 5. Žák/student je schopen formulovat vizi a plány pro svůj vlastní ekonomický život, založené na analýze vlastních kompetencí a souvislostí.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen zapojit se do nových vizí a modelů udržitelné inkluzivní ekonomiky a důstojné práce. 2. Žák/student je schopen přispět k řešení zaměřeným na nespravedlivé mzdy, nerovné odměňování za stejnou práci a špatné pracovní podmínky. 3. Žák/student je schopen formulovat a hodnotit inovativní nápady pro podnikání zaměřené na udržitelnost. 4. Žák/student je schopen plánovat a realizovat podnikatelské projekty. 5. Žák/student je schopen vypracovat kritéria a odpovědně se rozhodovat ve spotřebě, jako prostředku na podporu spravedlivých pracovních podmínek a úsilí o to, aby produkce nebyla spojena s přírodními riziky a poškozováním přírodního prostředí.

Box 1.2.8a. Navrhovaná témata pro SDG 8 „Důstojná práce a ekonomický růst“

Příspěvek hospodářství ke kvalitě života, sociální a individuální dopady nezaměstnanosti

Ekonomická etika

Teoretické předpoklady, modely a ukazatele hospodářského růstu (HDP, HND, HDI)

Alternativní ekonomické modely a ukazatele: cirkulární ekonomika, ekonomika obecného blahobytu, nerůst, existenční ekonomika, index inkluzivního bohatství⁶, index globálního hladu⁷

Pojmy a jevy ve finančních systémech a jejich vliv na ekonomický rozvoj (investice, úvěry, návratnost půjčky, banky, spekulace na burze, inflace apod.)

Pracovní síla (nárůst populace prostřednictvím porodnosti, migrace atd.)

Rovnost žen a mužů v ekonomice a (ekonomická) hodnota péče (neplacené domácí práce)

Nerovnosti na trhu práce: zastoupení a účast různých sociálních skupin a různé příjmy/mzdy a týdenní pracovní doba v různých zemích, odvětvích, sociálních skupinách, genderová nerovnost v odměnách

Formální a neformální práce, otroctví a obchod s lidmi

Podnikání, (sociální) inovace, nové technologie a místní ekonomiky pro udržitelný rozvoj

Box 1.2.8b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 8 „Důstojná práce a ekonomický růst“

Zahrajte si na „dávlova advokáta“ pro různé modely ekonomického růstu

Naplánujte a realizujte podnikatelské a sociálně podnikatelské projekty

Připravte a uskutečňte stáže studentů ve spolupráci s místními podnikateli

Prozkoumejte potřeby a perspektivy zaměstnavatelů a zaměstnanců prostřednictvím rozhovorů

Zmapujte různé životní a kariérní cesty

Zapojte do třídních aktivit zaměstnavatele

Připravte projekt založený na průzkumu: „Jak může moje kariéra přispět k udržitelnému rozvoji?“

6. <http://inclusivewealthindex.org/#the-world-wants-to-know-how-its-doing>

7. <http://www.ifpri.org/topic/global-hunger-index>

9 PRŮMYSL, INOVACE A INFRASTRUKTURA

1.2.9. SDG 9 | Průmysl, inovace a infrastruktura | Budovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace

Tab. 1.2.9. Vzdělávací cíle pro SDG 9 „Průmysl, inovace a infrastruktura“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student chápe koncepty udržitelné infrastruktury a industrializace a potřebu společnosti přistupovat k jejich rozvoji systematicky. 2. Žák/student rozumí výzám a konfliktům při dosahování udržitelnosti v infrastruktuře a při industrializaci na místní, národní a globální úrovni. 3. Žák/student je schopen definovat pojem odolnost (resilience) v kontextu infrastruktury a územního plánování, rozumí klíčovými konceptům, jako je modularita a rozmanitost, je schopen je aplikovat na svou místní komunitu i na národní úrovni. 4. Žák/student si uvědomuje úskalí neudržitelné industrializace, a naopak zná příklady resilientního, inkluzivního a udržitelného průmyslového rozvoje a potřebu kontingenčního (náhradního) plánování 5. Žák/student si je vědom nových příležitostí a trhu práce pro udržitelné inovace, resilientní infrastrukturu a rozvoj průmyslu.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen argumentovat ve prospěch udržitelné, resilientní a inkluzivní infrastruktury na území, kde žije. 2. Žák/student je schopen povzbudit svou komunitu k rozvoji infrastruktury a průmyslu směrem k odolnějším a udržitelnějším formám. 3. Žák/student je schopen najít spolupracovníky pro rozvoj udržitelného průmyslu a souvisejících odvětví, které mohou reagovat na naše měnící se výzvy a dosáhnout na nové trhy. 4. Žák/student je schopen rozpoznávat a přemýšlet o svých osobních požadavcích na místní infrastrukturu v souvislosti s jejich uhlíkovou a vodní stopou a potravinovou mílí. 5. Žák/student je schopen pochopit, že s měnící se dostupností zdrojů (např. ropný zlom, dosažení limitů zdrojů) a dalšími vnějšími šoky a zátěžemi (např. přírodní rizika, konflikty) může být nutné změnit vlastní perspektivu a požadavky na infrastrukturu v souvislosti s dostupností obnovitelných zdrojů energie pro ICT, možnostmi dopravy, hygieny apod.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen ve své vlastní kultuře a zemi identifikovat příležitosti pro zelenější a resilientnější přístupy k infrastruktuře, porozumět jejich obecným výhodám pro společnost, zejména s ohledem na snižování rizika různých katastrof. 2. Žák/student je schopen posoudit různé formy industrializace a porovnat, jak jsou resilientní. 3. Žák/student je schopen inovovat a rozvíjet udržitelné podniky, aby reagoval na průmyslové potřeby své země. 4. Žák/student je schopen získat přístup k finančním službám, jako jsou půjčky nebo mikrofinancování, na podporu vlastního podnikání. 5. Žák/student je schopen spolupracovat s osobami s pravomocí rozhodovat, aby zlepšoval využívání udržitelné infrastruktury (včetně přístupu na internet).

Box 1.2.9a. Navrhovaná témata pro SDG 9 „Průmysl, inovace a infrastruktura“

Udržitelnost informačních a komunikačních technologií (ICT) včetně dodavatelských řetězců, likvidace odpadů a recyklace

Vztah kvalitní infrastruktury a dosahování sociálních, ekonomických a politických cílů

Potřeba základní infrastruktury, jako jsou silnice, informační a komunikační technologie, kanalizace a čištění odpadní vody, elektrická energie a voda

Inkluzivní a udržitelné inovace a industrializace

Udržitelný a resilientní rozvoj infrastruktury

Udržitelná elektřina: národní sítě, výkupní ceny, rozšiřování udržitelných obnovitelných zdrojů, konflikty

Udržitelný trh práce, příležitosti a investice

Udržitelnost internetu – od zelených chatovacích skupin po ekologickou stopu serverů vyhledávačů

Udržitelnost dopravní infrastruktury

Alternativní měny jako investice do místní infrastruktury

Box 1.2.9b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 9 „Průmysl, inovace a infrastruktura“

Sehrajte představení na téma den bez elektřiny

Vypracujte podnikatelský plán pro pokračování činnosti místního podniku v situaci po přírodní katastrofě

Vypracujte pro svou komunitu akční plán pro situaci snížení dodávek energie

Vypracujte vizi světa s dopravními systémy bez fosilních paliv

Zpracujte projekt zaměřený na prozkoumání jedné z forem fyzické nebo sociální infrastruktury, která je pro vaši komunitu základní

Zapojte studenty a mládež do vytváření prostor pro veřejná setkávání

Zpracujte projekt založený na průzkumu: „Jsou všechny inovace dobré?“

1.2.10. SDG 10 | Méně nerovností |

Snížit nerovnost v rámci zemí i mezi nimi

Tab. 1.2.10: Vzdělávací cíle pro SDG 10 „Méně nerovností“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí různým dimenzím nerovnosti, jejich vzájemným vztahům a zná použitelné statistiky. 2. Žák/student zná indikátory, které měří a popisují nerovnosti, rozumí jejich významu pro rozhodování. 3. Žák/student chápe, že nerovnost je hlavní hnací silou společenských problémů a individuální nespokojenosti. 4. Žák/student rozumí místním, národním a globálním procesům, které podporují rovnost i které jí brání (fiskální, mzdové, sociální politiky, korporátní aktivity apod.). 5. Žák/student chápe etické principy týkající se rovnosti a je si vědom psychologických procesů, které posilují diskriminační chování a rozhodování.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen zvýšit povědomí o nerovnostech. 2. Žák/student je schopen pociťovat empatii a projevovat solidaritu s lidmi, kteří jsou diskriminováni. 3. Žák/student je schopen vyjednávat za práva různých skupin na základě sdílených hodnot a etických zásad. 4. Žák/student si uvědomuje nerovnosti ve svém okolí i širším světě a je schopen rozpoznat jejich problematické důsledky. 5. Žák/student je schopen formulovat vizi spravedlivého a rovnoprávného světa.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen vyhodnotit nerovnosti ve svém prostředí z hlediska kvality (různé přístupy, kvalitativní vliv na jedince) a kvantity (indikátory, kvantitativní dopad na jednotlivce). 2. Žák/student je schopen identifikovat nebo formulovat objektivní indikátor pro porovnání různých skupin, národů apod. s ohledem na nerovnosti. 3. Žák/student je schopen identifikovat a analyzovat různé typy příčin a důvodů nerovností. 4. Žák/student je schopen plánovat, implementovat a vyhodnocovat strategie ke snižování nerovností. 5. Žák/student je schopen zapojit se do vzniku a rozvoje veřejných politik a korporátních aktivit pro snížení nerovností.

Box 1.2.10a. Navrhovaná témata pro SDG 10 „Méně nerovností“

Sociální, ekonomické a politické začlenění (inkluze) vs. nerovnosti (na národní a globální úrovni) – typické diskriminační kategorie

Různé ukazatele pro měření nerovnosti

Význam práv k půdě, majetku a přírodním zdrojům pro rovnost a dopad nerovností na zranitelnost a schopnosti.

Fiskální, mzdové a sociální politiky

Systémy světového obchodu a regulace (včetně daňových režimů)

Pracovní standardy

Zastoupení různých sociálních skupin/národů ve vládách/řízení významných a mocných institucí

Výše a účinky mezinárodní rozvojové pomoci

Historické kořeny současných nerovností (včetně role nadnárodních společností)

Migrace a mobilita lidí

Box 1.2.10b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 10 „Méně nerovností“

Hrajte jednoduché distribuční simulační hry a diskutujte o psychologických dopadech nespravedlivého a nerovného zacházení nebo o zhoršení dopadů přírodních rizik na komunity v důsledku nerovností

Analyzujte podíl různých sociálních kategorií ve vaší vlastní instituci

Naplánujte osvětovou nebo politickou kampaň zaměřenou na nerovnosti ve světových obchodních systémech

Analyzujte svou osobní historii a soustřeďte se na období, kdy je člověk privilegovaný nebo naopak diskriminovaný

Veďte rozhovory s lidmi ve zranitelné situaci (např. migranty)

Vytvořte webovou stránku nebo blog, který zdůrazňuje porozumění migraci a/nebo situaci uprchlíků

Zpracujte projekt založený na průzkumu: „Jak nerovnost ovlivňuje lidské štěstí?“

1.2.11. SDG 11 | Udržitelná města a obce |

Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce

Tab. 1.2.11. Vzdělávací cíle pro SDG 11 „Udržitelná města a obce“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí základním fyzickým, sociálním a psychologickým lidským potřebám a je schopen identifikovat, jak jsou tyto potřeby v současné době řešeny v jeho vlastním fyzickém prostředí městského, příměstského nebo venkovského osídlení. 2. Žák/student je schopen vyhodnotit a porovnat udržitelnost systémů vlastního a jiných sídel při plnění vlastních potřeb, zejména v oblasti potravin, energie, dopravy, vody, bezpečnosti, nakládání s odpady, začleňování a dostupnosti, vzdělání, integrace zelených prostranství a snižování rizika katastrof. 3. Žák/student chápe historické zdůvodnění vzorců sídelních aglomerací a s respektem ke kulturnímu dědictví chápe také potřebu najít kompromisy pro rozvoj lepších udržitelných systémů. 4. Žák/student zná základní principy udržitelného územního plánování a výstavby a je schopen identifikovat příležitosti, jak zvýšit udržitelnost a inkluzivitu ve svém okolí. 5. Žák/student rozumí roli místní veřejné správy a participativního rozhodování a chápe význam toho, aby reprezentoval udržitelný hlas v plánování a politice ve svém území.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen vystupovat tak, aby identifikoval a využíval možnosti veřejné účasti v místních plánovacích systémech, požadoval investice do udržitelné infrastruktury, budov a parků ve svém území a diskutoval o výhodách dlouhodobého plánování. 2. Žák/student je schopen navázat kontakty a pomáhat místním skupinám lokálně i online při vytváření udržitelné vize budoucnosti jejich komunity. 3. Žák/student je schopen ve vlastním rozvoji reflektovat svůj region, rozumí úloze přírodního, sociálního a technického prostředí pro vytváření vlastní identity a kultury. 4. Žák/student je schopen propojovat souvislosti vlastních potřeb a potřeb okolních ekosystémů ve prospěch udržitelnějšího lidského osídlení a to jak lokálně, tak i globálně. 5. Žák/student je schopen pocítovat odpovědnost za environmentální a sociální dopady svého individuálního životního stylu.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen plánovat, realizovat a hodnotit komunitní projekty v oblasti udržitelnosti. 2. Žák/student je schopen ovlivňovat rozhodovací procesy týkající se jeho komunity a účastnit se jich. 3. Žák/student je schopen hovořit pro a proti a zapojit svůj hlas do rozhodování své komunity. 4. Žák/student je schopen podílet se na vytváření inkluzivní, bezpečné, resilientní a udržitelné komunity. 5. Žák/student je schopen na místní úrovni prosazovat nízkouhlíkové přístupy

Box 1.2.11a. Navrhovaná témata pro SDG 11 „Udržitelná města a obce“

Potřeba přístřeší, bezpečí a inkluze (lidské potřeby, propojování našich různých individuálních a kolektivních požadavků a potřeb v souvislosti s genderem, věkem, příjmy a schopnostmi)

Řízení a využívání přírodních zdrojů (obnovitelných a neobnovitelných)

Udržitelná energie (využití energie v domácnostech, obnovitelné energie, komunitní energetické systémy) a doprava

Udržitelná produkce potravin (zemědělství, ekologické zemědělství a permakultura, komunitou podporované zemědělství, zemědělská půda pro produkci potravin, zpracování potravin, stravovací návyky a volby, produkce odpadů)

Městská ekologie, jak se divoká zvířata přizpůsobují lidským sídlům

Udržitelné odolné budovy a územní plánování (stavební materiály, úspory energie, plánovací procesy)

Produkce odpadů a odpadové hospodářství (prevence, redukce, recyklace, opětovné využití)

Komunity a jejich dynamika (rozhodování, veřejná správa, plánování, řešení konfliktů, alternativní komunity, zdravé komunity, inkluzivní komunity, ekovesnice, přechodová města)

Koloběh vody a obnova podzemní vody prostřednictvím městského designu (zelené střechy, sběr dešťové vody, ožívání starých říčních koryt, udržitelné odvodňování měst)

Připravenost na katastrofy a resilience, odolnost vůči povětrnostním vlivům, kultura prevence a připravenosti

Box 1.2.11b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 11 „Udržitelná města a obce“

Pořádejte exkurze do ekovesnic a dalších „živých laboratoří“, do čistíren odpadních vod a dalších servisních středisek s cílem ukázat současné osvědčené postupy

Připravte a realizujte projekt mládeže zaměřený na udržitelná města a komunity

Pozvěte na besedu zástupce starší generace, aby hovořili o tom, jak se osídlení postupem času měnilo, ptejte se jich na jejich spojení s bioregionem

Využívejte výtvarné umění, literaturu a historii k průzkumu oblasti a jejích proměn

Vybudujte komunitní zahradu

Mapovací projekty: zmapujte svou oblast a zjistěte, zda jsou veřejná prostranství dobře využívána, zda má plánování lidské měřítko, zda jsou řešeny potřeby komunit, zelené plochy apod. Můžete zmapovat i oblasti, které je zapotřebí zlepšit, například oblasti nejvíce vystavené přírodním katastrofám.

Vytvořte dvouminutový videoklip s příkladem udržitelné městské komunity

Připravte projekt založený na průzkumu: „Bylo by udržitelnější, kdybychom všichni žili ve městech?“

1.2.12. SDG 12 | Odpovědná spotřeba a výroba |

Zajistit udržitelné vzorce výroby a spotřeby

Tab. 1.2.12. Vzdělávací cíle pro SDG 12 „Udržitelná výroba a spotřeba“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student chápe, jak individuální volby životního stylu ovlivňují sociální, ekonomický a environmentální rozvoj. 2. Žák/student rozumí vzorcům výroby a spotřeby a hodnotovým řetězcům, vzájemné provázanosti výroby a spotřeby (nabídka a poptávka, toxické látky, emise CO₂, produkce odpadů, zdraví, pracovní podmínky, chudoba atd.). 3. Žák/student zná role, práva a povinnosti různých aktérů ve výrobě a spotřebě (médiá a reklama, podniky, obce, legislativa, spotřebitelé atd.). 4. Žák/student zná strategie a postupy udržitelné výroby a spotřeby. 5. Žák/student chápe dilemata/kompromisy související se systémovými změnami nezbytnými pro dosažení udržitelné výroby a spotřeby.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen formulovat potřebu udržitelných postupů ve výrobě a spotřebě. 2. Žák/student je schopen povzbudit ostatní, aby se zapojili do udržitelných postupů ve spotřebě a výrobě. 3. Žák/student je schopen rozlišovat mezi potřebami a přáními a zvažovat své individuální spotřebitelské chování ve světle potřeb přírodního světa, ostatních lidí, kultur a zemí i budoucích generací. 4. Žák/student je schopen představit udržitelný životní styl. 5. Žák/student je schopen pociťovat odpovědnost za environmentální a sociální dopady svého vlastního chování jako producenta nebo spotřebitele.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen plánovat, realizovat a hodnotit aktivity spojené se spotřebou pomocí existujících kritérií udržitelnosti. 2. Žák/student je schopen vyhodnotit, účastnit se a ovlivňovat rozhodovací procesy o nákupech ve veřejném sektoru. 3. Žák/student je schopen podporovat udržitelné výrobní vzorce. 4. Žák/student je schopen kriticky přijmout svou roli aktivního účastníka trhu. 5. Žák/student je schopen zpochybnit kulturní a společenskou orientaci na spotřebu a výrobu.

Box 1.2.12a. Navrhovaná témata pro SDG 12 „Udržitelná výroba a spotřeba“

Reklama, tlak vrstevníků, sounáležitost a vytváření identity

Historie výroby a spotřeby, vzorce a hodnotové řetězce, řízení a využívání přírodních zdrojů (obnovitelné a neobnovitelné zdroje)

Environmentální a sociální dopady výroby a spotřeby

Výroba a spotřeba energie (doprava, využití energie v průmyslu a výrobě a v domácnostech, obnovitelná energie)

Výroba a spotřeba potravin (zemědělství, zpracování potravin, stravovací návyky a volby, produkce odpadů, odlesňování, nadměrná konzumace potravin, hladomory)

Cestovní ruch

Produkce odpadů a nakládání s odpady (prevence, redukce, recyklování, opětovné využití)

Udržitelný životní styl a různé způsoby udržitelné výroby a spotřeby

Systémy označování a certifikace udržitelné výroby a spotřeby

Zelená ekonomika (cradle-to-cradle přístup, cirkulární ekonomika, zelený růst, nerůst)

Box 1.2.12b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 12 „Udržitelná výroba a spotřeba“

Vypočítejte individuální ekologickou stopu⁸, reflektujte výsledky

Analyzujte různé výrobky (např. mobilní telefon, počítač, oblečení) s využitím životního cyklu výrobku (LCA)

Založte studentskou firmu na výrobu a prodej udržitelných produktů

Sehrajte představení s různými rolami v obchodním systému (producent, inzerent, spotřebitel, správce odpadu apod.)

Promítněte krátké filmy/dokumenty, které studentům pomohou porozumět vzorům výroby a spotřeby (např. Story of Stuff od Annie Leonard⁹)

Připravte a realizujte akční projekt pro mládež týkající se výroby a spotřeby (např. móda, technologie atd.)

Připravte projekt založený na průzkumu: „Znamená udržitelnost vzdát se věcí?“

8. Ekologická stopa měří dopad lidské činnosti na ekosystémy Země. Měří nabídku a poptávku po přírodních zdrojích a měří se v jednotkách divočiny nebo množství přírodního kapitálu spotřebovaného každý rok. Více zde: <http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/calculators/>.

9. <https://www.storyofstuff.org/>

1.2.13. SDG 13 | Klimatická opatření | Přijmout naléhavá opatření v boji proti změně klimatu a jejím dopadům

Tab. 1.2.13. Vzdělávací cíle pro SDG 13 „Klimatická opatření“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student chápe skleníkový efekt jako přírodní jev způsobený skleníkovými plyny v atmosféře. 2. Žák/student chápe současnou změnu klimatu jako antropogenní jev, vyplývající ze zvýšených emisí skleníkových plynů. 3. Žák/student ví, které lidské činnosti – na globální, národní, místní i individuální úrovni – nejvíce přispívají ke klimatické změně. 4. Žák/student zná hlavní ekologické, sociální, kulturní a ekonomické dopady změny klimatu na místní, národní i globální úrovni a to, jak se mohou stát urychlujícími faktory pro změnu klimatu (pozitivní zpětná vazba). 5. Žák/student zná strategie prevence, zmírňování a adaptace na různých úrovních (od globální po jednotlivce) a v různých kontextech i jejich souvislosti s reakcí na katastrofy a snižováním rizika katastrof.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen vysvětlit dynamiku ekosystémů a environmentální, sociální, ekonomické a etické dopady změny klimatu. 2. Žák/student je schopen povzbudit ostatní k ochraně klimatu. 3. Žák/student je schopen spolupracovat s ostatními a rozvíjet společně projednané a odsouhlasené strategie pro řešení změny klimatu. 4. Žák/student je schopen porozumět vlastnímu vlivu na světové klima, od místní po globální perspektivu. 5. Žák/student je schopen si uvědomit, že ochrana světového klimatu je zásadním úkolem pro každého a že v této souvislosti musíme zcela přehodnotit své vnímání světa i chování.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen vyhodnotit, zda jsou jeho soukromé a pracovní činnosti šetrné vůči klimatu, a pokud ne, revidovat je. 2. Žák/student je schopen jednat ve prospěch lidí ohrožených změnou klimatu. 3. Žák/student je schopen předvídat, odhadovat a vyhodnotit dopad rozhodování a činností na osobní, místní a národní úrovni na ostatní obyvatele a regiony světa. 4. Žák/student je schopen prosazovat veřejné politiky na ochranu klimatu. 5. Žák/student je schopen podporovat ekonomické aktivity šetrné vůči klimatu.

Box 1.2.13a. Navrhovaná témata pro SDG 13 „Klimatická opatření“

Skleníkové plyny a jejich emise

Energie, zemědělství a emise skleníkových plynů související s průmyslem

Nebezpečí související se změnou klimatu, která vedou ke katastrofám jako je sucho, extrémní počasí apod. a jejich nerovné sociální a ekonomické dopady na domácnosti, komunity, země a mezi různými státy

Vzestup hladiny moře a jeho důsledky pro státy (např. malé ostrovní státy)

Migrace a uprchlictví související se změnou klimatu

Strategie prevence, zmírňování (mitigace) a přizpůsobení (adaptace) a jejich souvislosti s reakcí na katastrofy a snižování rizika katastrof

Místní, národní a světové instituce zabývající se tématy změny klimatu

Místní, národní a světové politické strategie na ochranu klimatu

Scénáře budoucnosti (včetně alternativních vysvětlení světového nárůstu teploty)

Účinky a dopady na velké ekosystémy jako jsou lesy, oceány, ledovce a na biologickou rozmanitost

Etika a změna klimatu

Box 1.2.13b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 13 „Klimatická opatření“

Inscenujte představení, vžijte se do rolí, abyste odhadli a pocítili dopad jevů souvisejících se změnou klimatu z různých perspektiv

Analyzujte různé scénáře změny klimatu s ohledem na jejich předpoklady, důsledky a předchozí vývojové cesty

Připravte a realizujte akční projekt nebo kampaň týkající se ochrany klimatu

Vytvořte webovou stránku nebo blog pro skupinové příspěvky související s tématy změny klimatu

Vypracujte životopisy osobností přátelských vůči životnímu prostředí

Zpracujte případovou studii o tom, jak může změna klimatu zvýšit v místní komunitě riziko přírodních katastrof

Připravte projekt založený na výzkumu reakcí na prohlášení: „Ti, kdo nejvíce poškodili atmosféru, by za to měli zaplatit!“

1.2.14. SDG 14 | Život ve vodě | Zachovat a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro udržitelný život

Tab. 1.2.14. Vzdělávací cíle pro SDG 14 „Život ve vodě“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí základům mořské ekologie, ekosystémům, vztahům dravec - kořist atd. 2. Žák/student chápe spojení mnoha lidí s mořem a životem v něm, včetně role moře jako poskytovatele potravy, pracovních míst a podnikatelských příležitostí. 3. Žák/student chápe základní předpoklady změny klimatu a roli oceánů při zmírňování klimatu. 4. Žák/student chápe ohrožení oceánských systémů, jako je znečištění a nadměrný rybolov, rozpozná a dokáže vysvětlit relativní křehkost oceánských ekosystémů včetně korálových útesů a mrtvých zón s nedostatkem kyslíku. 5. Žák/student zná příležitosti udržitelného využívání živých mořských zdrojů.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen argumentovat pro postupy udržitelného rybářství. 2. Žák/student je schopen prezentovat dopad lidské činnosti na oceány (ztráta biomasy, acidifikace, znečištění apod.) a hodnotu čistých a zdravých oceánů. 3. Žák/student je schopen ovlivnit skupiny, které se zabývají neudržitelnou výrobou a spotřebou produktů oceánů. 4. Žák/student je schopen uvažovat o svých vlastních stravovacích potřebách a zvažovat, nakolik jsou jeho stravovací návyky udržitelné ve vztahu k omezeným zdrojům plodů moře. 5. Žák/student je schopen pociťovat empatii vůči lidem, jejichž životy je ovlivněno změnou postupů rybářství.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen prozkoumat závislost své země na moři. 2. Žák/student je schopen diskutovat o udržitelných metodách, jako jsou přísné kvóty na rybolov a moratoria na druhy, jimž hrozí vyhynutí. 3. Žák/student je schopen identifikovat a nakupovat plody moře získávané udržitelným způsobem, např. produkty označené ekologickým certifikátem. 4. Žák/student je schopen kontaktovat své politické zástupce a diskutovat o nadměrném rybolovu jako hrozbě pro místní obživu. 5. Žák/student je schopen vést na vědeckém základě kampaň za rozšíření oblastí se zákazem rybolovu a mořských rezervací a na jejich ochranu.

Box 1.2.14a. Navrhovaná témata pro SDG 14 „Život ve vodě“

Hydrosféra: koloběh vody, vznik mraků, voda jako významný regulátor klimatu

Správa a využívání mořských zdrojů (obnovitelné a neobnovitelné zdroje): světový rybolov a nadměrný rybolov, kvóty a způsob jejich sjednávání, akvakultura, mořské řasy, nerostné zdroje

Udržitelná mořská energie (obnovitelné zdroje, větrné turbíny a jejich kontroverze)

Mořská ekologie – potravní síť, dravci a kořist, konkurence, kolaps

Korálové útesy, pobřeží, mangrovové porosty a jejich ekologický význam

Vzestup hladiny moře a země, které zažijí úplnou nebo částečnou ztrátu půdy; klimatické uprchlictví a co bude znamenat ztráta suverenity

Oceány a mezinárodní právo: mezinárodní vody, spory o území, registrace a státní příslušnost plavidel a související otázky

Látky znečišťující oceán: plasty, mikroplasty, odpadní vody, živiny a chemikálie

Hluboký oceán a hlubinní živočichové

Kulturní vztahy k moři – moře jako zdroj pro kulturní vazby jako je rekreace, inspirace a budování kulturní identity

Box 1.2.14b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 14 „Život ve vodě“

Připravte a realizujte projekt mládeže týkající se podvodního života

Podnikněte výlet do pobřežních oblastí

Diskutujte ve škole o udržitelném využívání moře a řízení zdrojů pro rybolov

Inscenujte divadelní představení s rolemi ostrovanů, kteří se stěhují ze své země kvůli vzestupu hladiny moře

Zpracujte případovou studii o kulturních a trvalých vztazích k moři v různých zemích

Provádějte laboratorní experimenty, které studentům poskytnou důkazy o okyselení oceánů

Zpracujte projekt založený na průzkumu: „Potřebujeme oceán nebo oceán potřebuje nás?“

1.2.15. SDG 15 | Život na souši | Chránit, obnovovat a podporovat

udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat

rozšiřování pouští, zastavit a zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity

Tab. 1.2.15. Vzdělávací cíle pro SDG 15 „Život na souši“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí základům ekologie s odkazem na místní a globální ekosystémy, identifikuje místní druhy a rozumí míře biologické rozmanitosti. 2. Žák/student chápe různá ohrožení biologické rozmanitosti, včetně ztráty přirozeného prostředí, odlesňování, fragmentace krajiny, nadměrného využívání a invazivních druhů, a může tato ohrožení vztáhnout k situaci své místní biodiverzity. 3. Žák/student je schopen klasifikovat ekosystémové služby místních ekosystémů, včetně podpůrných, zásobovacích, regulačních a kulturních služeb a ekosystémových služeb pro snižování rizika katastrof. 4. Žák/student rozumí pomalé regeneraci půdy a mnohočetným rizikům, které ji ničí a odnášejí mnohem rychleji, než se dokáže sama doplnit, tj. například nevhodné zemědělské nebo lesnické postupy. 5. Žák/student chápe, že realistické strategie ochrany přírody fungují mimo chráněná území a vedou ke zlepšení legislativy, obnově poškozených stanovišť a půdy, propojení koridorů pro divokou zvěř, udržitelnému zemědělství a lesnictví a napravují vztah lidí k divočině.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen argumentovat proti destruktivním postupům, které způsobují ztrátu biologické rozmanitosti. 2. Žák/student je schopen argumentovat pro zachování biologické rozmanitosti z různých důvodů, včetně ekosystémových služeb a jeho vlastních hodnot. 3. Žák/student je schopen být v kontaktu s místními přírodními oblastmi a pociťovat empatii vůči ne-lidskému životu na Zemi. 4. Žák/student je schopen zpochybnit dualismus člověka a přírody a uvědomuje si, že jsme součástí přírody a nejsme od ní oddělení. 5. Žák/student je schopen formulovat vizi života v harmonii s přírodou.
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen spojit se s místními skupinami usilujícími o zachování biodiverzity na svém území. 2. Žák/student je schopen efektivně využívat svůj hlas v rozhodovacích procesech, aby napomohl městským a venkovským komunitám stát se prostupnými pro divoká zvířata vytvářením koridorů pro zvěř, připravovat agro-environmentální programy, ekologii obnovy a další. 3. Žák/student je schopen spolupracovat s veřejnou správou na zlepšování legislativy ve prospěch biodiverzity a ochrany přírody a na jejím uplatňování. 4. Žák/student je schopen zdůraznit význam půdy jako našeho materiálu pro pěstování potravin a důležitost jejího ozdravení, zastavení eroze půdy. 5. Žák/student je schopen vést kampaň za mezinárodní povědomí o exploataci druhů, pracovat na implementaci a rozvoji předpisů CITES (Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin).

Box 1.2.15a. Navrhovaná témata pro SDG 15 „Život na souši“

Ekologie: konkurence, dravec – kořist, dynamika společenstva, toky energie potravinovými sítěmi, šíření a dosah. Specifické ekosystémy – místní a globální přirozené ekosystémy a ekosystémy vytvořené člověkem, např. řízené lesní plantáže

Ohrožení biologické rozmanitosti: ztráty stanovišť, odlesňování, fragmentace krajiny, invazivní druhy, nadměrné využívání (způsobené neudržitelnými postupy výroby a spotřeby, neudržitelnými technologiemi apod.)

Nebezpečí vyhynutí: individuálně ohrožené druhy, vyhynutí jako trvalá ztráta, dlouhá doba potřebná k vytvoření druhu, šest hromadných vyhynutí

Obnova divočiny a vnímání člověka jako obnovné síly

Změna klimatu a biologická rozmanitost, ekosystémy jako jímáče uhlíku, snižování rizika katastrof a ekosystémy (ekosystémy jako přirozená překážka pro přírodní rizika)

Půda, její vznik a struktura

Šíření pouští, odlesňování a snahy bojovat proti nim

Spojení člověka s přírodou – přirozené/přírodní já

Ekosystémové služby (kulturní, zásobovací, regulační a podpůrné)

Evoluce a genetika, genetické zdroje, etika

Box 1.2.15b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 15 „Život na souši“

Zmapujte místní oblast, označte území různých populací divoké zvěře a také překážky jejich pohybu, jako jsou silnice a populace invazivních druhů

Zorganizujte BioBlitz – jeden den v roce, kdy se komunita spojí, aby zmapovala co nejvíce různých druhů na svém území

Uspořádejte workshop ke kompostování a ukažte, jak vzniká organický materiál

Udělejte si výlet do blízkého parku s kulturním zaměřením, např. na rekreaci, meditaci, umění

Založte divokou zahradu pro divoká zvířata, např. s květinami vhodnými pro včely, hmyzími hotely, jezírky atd. v městském prostředí

Oslavte Den Země (22. dubna) nebo Světový den životního prostředí (5. června)

Zpracujte projekt založený na průzkumu: „Proč je biologická rozmanitost důležitá?“

1.2.16. SDG 16 | Mír, spravedlnost a silné instituce | Podporovat

mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti, vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních

Tab. 1.2.16. Vzdělávací cíle pro SDG 16 „Mír, spravedlnost a silné instituce“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student rozumí pojmům spravedlnost, začlenění (inkluze) a mír a jejich vztahu k právu. 2. Žák/student rozumí svým místním a národním legislativním a správním systémům, ví, jak je v nich reprezentován a jak mohou být zneužity korupcí. 3. Žák/student je schopen porovnat právní systém své země se systémy jiných zemí. 4. Žák/student chápe význam jednotlivců a skupin při prosazování spravedlnosti, začleňování a míru a při podpoře silných institucí ve své zemi i na celém světě. 5. Žák/student chápe význam mezinárodního rámce lidských práv.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student se dokáže spojit s ostatními, kteří mu mohou pomoci při napomáhání míru, spravedlnosti, začleňování a posílení institucí ve své zemi. 2. Žák/student je schopen diskutovat o místních a globálních otázkách míru, spravedlnosti, začleňování a silných institucí. 3. Žák/student je schopen projevat empatii a solidaritu s těmi, kdo trpí nespravedlností ve své vlastní zemi i v jiných zemích. 4. Žák/student je schopen uvažovat o své úloze v otázkách míru, spravedlnosti, začleňování a silných institucí. 5. Žák/student je schopen reflektovat vlastní příslušnost k různým skupinám (genderovým, sociálním, ekonomickým, politickým, národním, podle schopností, sexuální orientace apod.) a svým přístupem ke spravedlnosti a sdíleném pocitu lidskosti..
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen kriticky zvažovat otázky míru, spravedlnosti, začleňování a silných institucí ve svém regionu, na národní i světové úrovni. 2. Žák/student je schopen veřejně požadovat a podporovat rozvoj politik prosazujících mír, spravedlnost, začleňování a silné instituce. 3. Žák/student je schopen spolupracovat se skupinami, které aktuálně prožívají nespravedlnost a/nebo konflikty. 4. Žák/student je schopen stát se činitelem změny v místním rozhodování, vyjadřovat se proti nespravedlnosti. 5. Žák/student je schopen přispět k řešení konfliktů na místní a národní úrovni.

Box 1.2.16a. Navrhovaná témata pro SDG 16 „Mír, spravedlnost a silné instituce“

Definice spravedlnosti: opravná (retributivní) a nápravná (rehabilitační)

Zločin a trest, porovnání zákonů a trestů po celém světě

Klimatická spravedlnost

Obchodní spravedlnost

Dětská práce a vykořisťování dětí

Globální smlouvy a dohody týkající se války, míru, uprchlíků

Korupce a jak ji měřit

Nelegální obchod se zbraněmi

Zneužívání drog a obchod s drogami

Mezinárodní trestní soud a jeho role

Box 1.2.16b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 16 „Mír, spravedlnost a silné instituce“

Inscenujte představení s rolemi lidí z celého světa, kteří jsou oběťmi nespravedlnosti

Pořádejte ve škole nebo na univerzitě mezináboženské dialogy o spravedlnosti a rovnosti

Uspořádejte exkurzi k místnímu soudu nebo na policejní stanici

Navrhněte ve škole plakát „Co je fér/spravedlivé“

Diskutujte o tématech spravedlnosti v historických a kulturních souvislostech, např. mizení osob v Argentině, apartheid v jižní Africe atd., jak se tyto otázky spravedlnosti vyvinuly?

Oslavte Mezinárodní den míru (21. září)

Zpracujte projekt založený na průzkumu: „Jak by vypadal mírový svět?“

1.2.17. SDG 17 | Partnerství ke splnění cílů | Oživit globální

partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování

Tab. 1.2.17. Vzdělávací cíle pro SDG 17 „Partnerství ke splnění cílů“

Kognitivní vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student chápe globální problémy včetně otázek financování rozvoje, zdanění, dluhové a obchodní politiky a vzájemné propojení a závislosti různých zemí a populací. 2. Žák/student chápe význam globálních mnohostranných partnerství a sdílené odpovědnosti za udržitelný rozvoj a zná příklady sítí, institucí, kampaní a globálních partnerství. 3. Žák/student zná pojmy globální správy a globálního občanství. 4. Žák/student si uvědomuje důležitost spolupráce na přístupu k vědě, technologiím, inovacím a sdílení zkušeností. 5. Žák/student zná koncepty měření pokroku v udržitelném rozvoji.
Socio-emocionální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen zvýšit povědomí o důležitosti globálních partnerství pro udržitelný rozvoj. 2. Žák/student je schopen spolupracovat s ostatními na prosazování globálních partnerství pro udržitelný rozvoj a vyžadovat od vlád odpovědnost za cíle udržitelného rozvoje. 3. Žák/student je schopen převzít osobní odpovědnost v prosazování cílů udržitelného rozvoje. 4. Žák/student je schopen vytvořit vizi udržitelné globální společnosti. 5. Žák/student je schopen prožívat pocit sounáležitosti s lidstvem, sdílet hodnoty a odpovědnost na základě lidských práv..
Behaviorální vzdělávací cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák/student je schopen stát se činitelem změny pro realizaci cílů udržitelného rozvoje a převzít svou roli aktivního, kritického, globálního a udržitelného občana. 2. Žák/student je schopen přispět k projednávání a realizaci místních, národních a globálních partnerství pro udržitelný rozvoj. 3. Žák/student je schopen veřejně požadovat a podporovat rozvoj politik prosazujících globální partnerství pro udržitelný rozvoj. 4. Žák/student je schopen podporovat aktivity rozvojové spolupráce. 5. Žák/student je schopen ovlivnit firmy/společnosti, aby se staly součástí globálních partnerství pro udržitelný rozvoj.

Box 1.2.17a. Navrhovaná témata pro SDG 17 „Partnerství ke splnění cílů“

Globální partnerství mezi vládami, soukromým sektorem a občanskou společností pro udržitelný rozvoj, jejich společná odpovědnost a možné konflikty mezi různými aktéry

Místní, národní a globální systémy, struktury a silová dynamika

Globální správa a politiky a globální trh a obchodní systémy ve světle udržitelného rozvoje

Dilema vězně¹⁰ a tragédie obecní pastviny¹¹ jako výzva pro vytváření globální správy a trhů podporujících udržitelný rozvoj

Globální občanství a občané jako agenti změny pro udržitelný rozvoj

Spolupráce a přístup k vědě, technologiím a inovacím a sdílení znalostí

Rozvojová spolupráce, rozvojová pomoc a další finanční zdroje pro rozvojové země

Budování kapacit na podporu národních plánů dosahování všech cílů udržitelného rozvoje

Měření pokroku v oblasti udržitelného rozvoje

Box 1.2.17b. Příklady vyučovacích přístupů a metod pro SDG 17 „Partnerství ke splnění cílů“

Rozvíjejte partnerství nebo globální distanční výuku založenou na internetu mezi školami, univerzitami nebo dalšími institucemi v různých regionech světa (Jih a Sever, Jih a Jih)

Analýzujte vývoj a realizaci globálních politik v oblasti klimatické změny, biologické rozmanitosti atd.

Analýzujte pokrok v dosahování cílů udržitelného rozvoje na světové a národní úrovni, určete, kdo je odpovědný za pokrok nebo jeho nedostatek

Naplánujte a realizujte osvětovou kampaň k cílům udržitelného rozvoje

Hrajte simulační hry zaměřené na jednání světových organizací (např. národní model Spojených národů)

Naplánujte a uskutečňte projekt mládeže zaměřený na cíle udržitelného rozvoje a jejich význam

Zpracujte projekt založený na průzkumu: „Společně můžeme...“ Prozkoumejte tuto běžně používanou frázi a její vztah k cílům udržitelného rozvoje

10. <http://www.prisoners-dilemma.com> (https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bz%C5%88ovo_dilema)

11. https://cs.wikipedia.org/wiki/Trag%C3%A9die_ob%C4%8Diny

2.

**Implementace
vyučování pro cíle
udržitelného rozvoje
prostřednictvím VUR**

2. Implementace vyučování pro cíle udržitelného rozvoje prostřednictvím VUR

VUR pomáhá dosahovat výše uvedených kognitivních, socio-emocionálních a behaviorálních cílů učení, jakož i průřezových klíčových kompetencí udržitelnosti potřebných k dosahování všech cílů udržitelného rozvoje. Tato třetí část rámcových pokynů poskytuje doporučení a ilustrativní strategie pro implementaci VUR.

Tento přístup navazuje na obecnou myšlenku začleňovat VUR do vzdělávacích systémů, naznačenou globálním ukazatelem pro cíl 4.7: „Do jaké míry je (i) výchova ke světovému občanství a (ii) výchova k udržitelnému rozvoji zahrnující i genderovou rovnost a lidská práva začleněna do všech úrovní v (a) národní politice vzdělávání, (b) učebních osnovách, (c) vzdělávání učitelů a (d) hodnocení studentů“ (IAEG-SDGs, 2016:7). Nejprve text popisuje roli politik a poukazuje na otázky, které jsou zásadní pro úspěšnou realizaci politik, strategií a programů podporujících VUR. Dále pojednává o důležitosti a současném stavu integrace VUR do učebních plánů. Za třetí zkoumá, jaký význam a jaké příležitosti má VUR ve vzdělávání učitelů. Za čtvrté je představen celoinstitucionální přístup a transformativní, akčně orientované pedagogické směry, což jsou klíčové hybné síly při realizaci VUR ve třídách a dalších místech vzdělávání. Na závěr je diskutována otázka, jak hodnotit výsledky učení a kvalitu programů v kontextu VUR..

2.1. Integrace VUR do politik, strategií a programů

Politika je zásadní faktor pro integraci VUR do celého prostředí školního, mimoškolního a volnočasového vzdělávání. Abychom usnadnili změnu vzdělávacích systémů, potřebujeme odpovídající a koherentní politiky. Ministerstva školství na celém světě mají důležitou odpovědnost za zajištění připravenosti vzdělávacích systémů na současné a objevující se výzvy v oblasti udržitelnosti a schopnosti na ně reagovat. To zahrnuje mimo jiné integraci VUR do učebních osnov a národních standardů kvality a vytvoření příslušných indikátorů / jejich soustav, které určí standardy pro výsledky vzdělávání.

Monitoring a hodnocení Dekády OSN pro VUR ukázaly, že jsme dosáhli značného pokroku v integraci VUR do vzdělávacích politik (viz box 2.1.1). V mnoha zemích

probíhá reorientace politik vzdělávání na udržitelný rozvoj (dva příklady v boxu 2.1.2), avšak tento pokrok je zatím nerovnoměrný (UNESCO, 2014a).

Prioritní akční oblast 1 Globálního akčního programu UNESCO pro VUR požaduje „Prosazování politiky: začlenit VUR jak do vzdělávacích politik, tak do politik udržitelného rozvoje; vytvořit tak prostředí příznivé pro VUR a provést systémové změny“ (UNESCO 2014b). Pro zahájení systémových změn jsou zásadní relevantní a koherentní politiky navržené ministerstvy ve spolupráci se soukromým sektorem, místními komunitami, akademickými pracovišti a občanskou společností. Je třeba dále koordinovat a posílit současné úsilí o rozvoj politik souvisejících s VUR na základě meziodvětvových přístupů a zapojení řady zúčastněných stran. VUR musí být „integrováno do subnárodních, národních, subregionálních, regionálních a mezinárodních politických rámců, plánů, strategií, programů a procesů souvisejících se vzděláváním a udržitelným rozvojem“ (UNESCO, 2014b: 17).

VUR tím, že umožňuje žákům a studentům žít a jednat v měnícím se světě, zvyšuje kvalitu výuky a učení. Proto musí vzdělávací politika vnímat VUR jako významný příspěvek ke kvalitě vzdělávání a systémy měření kvality vzdělání by proto měly VUR zahrnovat. Národní a mezinárodní politiky zabývající se sociálními, ekonomickými a environmentálními rozměry udržitelného rozvoje, od strategií snižování chudoby a plánu zvládnutí katastrof až po strategie rozvoje nízkouhlíkové ekonomiky, by měly zahrnovat VUR jako nástroj jejich provádění. VUR by rovněž mělo být systematicky zahrnuto do rámců dvojstranné a mnohostranné rozvojové spolupráce (UNESCO, 2014b).

Některá témata lze označit jako zásadní pro úspěšné provádění politik podporujících VUR (viz box 2.3.1).

Box 2.1.1. Pokrok v politikách pro VUR

Mnoho politik různých vlád v zemích světového Jihu i světového Severu požaduje integraci VUR a/nebo souvisejících vzdělávacích konceptů, jako je rozvojové vzdělávání, výchova k míru, výchova ke globálnímu občanství, výchova k lidským právům a environmentální výchova ve školním a mimoškolním vyučování.

VUR se stalo důležitou součástí diskursu globální politiky.

VUR je stále více součástí místních, národních a světových politik pro řešení problémů udržitelného rozvoje (např. změna klimatu).

Politiky udržitelného rozvoje a vzdělávání se stále více sladují.

Zdroj: UNESCO (2014a)

Box 2.1.2. Příklady osvědčených postupů při integraci VUR do politik v jednotlivých zemích**Kostarika – příklad úspěchu při začleňování VUR do politik udržitelného rozvoje**

V roce 2006 schválila Kostarika národní závazek k Dekádě vzdělávání pro udržitelný rozvoj a souhlasila s tím, že se vzdělávání stane nepostradatelným prvkem změny prostředí směrem k udržitelnému rozvoji a že bude podporovat začlenění VUR do mezioborových předmětů. Studie, kterou provedli Tsuneki a Shaw¹² k dopadům nejnovější politiky C-neutral 2021, jejímž cílem je vytvořit z Kostariky první uhlíkově neutrální stát, dospěla k závěru, že C-neutral 2021 je „významný základní kámen ve vzdělávacím sektoru Kostariky, přechod ze stávajícího přístupu environmentální vzdělávání na nejnovější VUR a vzdělávání o změně klimatu (CCE).“

Keňa – příklad úspěchu při začleňování VUR do politik udržitelného rozvoje

Strategie implementace VUR přijatá v Keni v roce 2008 uznává, že pro kvalitní vzdělávání a odbornou přípravu by vzdělávání mělo podporovat rozvoj produktivity a společenské odpovědnosti lidí. Strategie VUR byla zaměřena na podporu výuky, která mj. klade důraz na odpovídající hodnoty, chování a životní styl pro dobrou veřejnou správu a udržitelnost. Keňa později, v roce 2012, formulovala národní rámec politiky VUR a prostřednictvím Keňského institutu pro tvorbu kurikula zařadila VUR mezi transformativní podpůrné materiály pro osnovy škol s cílem posílit udržitelný rozvoj. VUR je začleněno do národního vzdělávacího programu, který byl implementován v pětiletém období 2013–2018 a je součástí Vize 2030 – keňského plánu realizace udržitelného života.

Zdroj: UNESCO (2014a: 50, 52)

Box 2.1.3. Zásadní témata pro úspěšné provádění politik podporujících VUR

Je nezbytné zajistit mezi oblastí vzdělávání a oblastí udržitelného rozvoje plnou koherenci politik. Sladění místních a národních cílů a strategií udržitelného rozvoje prostřednictvím vzdělávací politiky může vést k přeorientování vzdělávacích systémů směrem k udržitelnému rozvoji. VUR musí být plně integrováno do příslušných sektorových politik a politik nižších úrovní.

Neexistuje žádná univerzální verze VUR pro všechny. Vzhledem k politické a sociokulturní realitě a konkrétním environmentálním a ekologickým výzvám jsou zásadní souvislosti VUR v místním prostředí. Proto potřebujeme místně a národně relevantní interpretace VUR a souvisejících forem vzdělávání.

K prosazení VUR je zásadní role politiky. Ukázalo se, že koordinační orgány a mechanismy integraci VUR do vzdělávacích systémů podporují. Je proto potřeba, aby příslušné struktury na různých úrovních vytvářely odpovídající programy. Obecné cíle VUR by měly stanovit vlády.

VUR podporují nejen formální vládní organizace, ale do velké míry i NNO, které často pracují v prostředí mimoškolního a volnočasového vzdělávání. Mezinárodní, národní a regionální politiky by proto měly usnadňovat NNO například poskytováním finančních prostředků, ale také vytvářením sítí a podporou procesů sociálního učení.

Zdroj: UNESCO (2014a)

2.2. Integrace VUR do učebních osnov a učebnic

VUR musí být integrováno do všech osnov školního vzdělávání, včetně rané péče o děti a předškolního vzdělávání, dále základního a středního vzdělávání, technického a odborného vzdělávání a přípravy a vysokoškolského vzdělávání. VUR se dotýká jádra výuky a učení a nemělo by být považováno za doplněk stávajícího kurikula. Takové začleňování VUR vyžaduje integraci témat udržitelnosti do učebních osnov, ale také plánování vzdělávacích cílů v souvislosti s tématy udržitelného rozvoje.

„Učební osnovy musí zajistit, aby se všechny děti a mladí lidé naučili nejen klíčovými kompetencím, ale také mezioborovými kompetencím, jako je kritické myšlení, řešení problémů, obhajoba názorů a řešení konfliktů, aby se mohli stát odpovědnými občany světa“ (UNESCO, 2014c: 36). Od návrhu

osnov na principech udržitelnosti se očekává, že „zlepší schopnost našich vzdělávacích systémů připravit lidi na udržitelný rozvoj“ (OSN, 2012, odst. 230).

Při monitoringu a hodnocení Dekády vzdělávání pro udržitelný rozvoj (DESD) bylo představeno mnoho existujících dobrých příkladů integrace VUR do učebních osnov (viz box 2.2.1). Recenze učebních osnov ukazují, že „Mnoho zemí nyní zahrnuje porozumění udržitelnosti a/nebo environmentálním tématům mezi jedny z obecných cílů vzdělávání“ (UNESCO, 2014a: 30). Největšího pokroku ve vývoji osnov směrem k VUR bylo dosaženo v primárním a sekundárním vzdělávání. „Téměř 40 % členských států ukazuje, že jejich největším úspěchem z DESD byla integrace VUR do formálních osnov, přičemž další pětina popisuje jako svůj největší příspěvek k VUR školní projekty.“ (UNESCO, 2014a: 82).

12. https://www.researchgate.net/publication/261541750_Incorporation_of_Potential_Climate_Change_Impacts_into_Local_Disaster_Risk_Management_in_Costa_Rica

Box 2.2.1. Příklady integrace VUR do učebních osnov**Mauritius – národní rámec kurikula**

„Politika Maurice Ile Durable byla zavedena v roce 2008 s cílem učinit ze státu Mauritius do roku 2020 světový model udržitelného rozvoje. Vzdělávání je jedním z jejích pěti pilířů a byla pro ně vytvořena mezioborová pracovní skupina, která integruje VUR na všech úrovních vzdělání. Cílem je přeorientovat vzdělávací systém směrem k udržitelnosti, budovat kapacity na všech úrovních a posilovat povědomí o klíčových otázkách. Podle zprávy z Mauritia, VUR je nyní „součástí národního kurikulárního rámce a díky politice Maurice Ile Durable jej řeší mnoho formálních i neformálních institucí a organizací“.

Výsledkem této politiky bylo, že různá ministerstva, jako je Ministerstvo životního prostředí a udržitelného rozvoje a Ministerstvo školství a rozvoje lidských zdrojů, musela začít mnohem těsněji spolupracovat, aby dosáhla tohoto integrovaného přístupu. Mauritius, který je pilotní zemí UNESCO pro vzdělávání v oblasti změny klimatu pro udržitelný rozvoj, by se mohl stát příkladem země využívající koncept VUR – až bude politika Maurice Ile Durable plně implementována.

Togo – Kvalitní vzdělávání pro udržitelnou budoucnost

V Togu je rámec vzdělávací politiky (Lakalaka) založen v národním prostředí a zahrnuje nové osnovy zaměřené na VUR s názvem „Kvalitní vzdělání pro udržitelnou budoucnost“.

Finsko – Reforma národního základu kurikula pro předškolní a základní vzdělání

Finsko reformuje národní základ kurikula pro předškolní a základní vzdělání s cílem podpořit a prosazovat udržitelný rozvoj a kvalitu života tím, že zdůrazňuje hodnotový základ vzdělávání a v jeho rámci nutnost udržitelného rozvoje a ekologicko-sociálního porozumění. Cílem je podporovat všechny studenty při rozvíjení znalostí, dovedností, hodnot a postojů, které podporují jejich schopnost porozumět, jak důležitá je udržitelná budoucnost.

Manitoba, Kanada – příklad úspěšného vedení

VUR je v Manitobě pro akce vlády prioritní oblastí; je zakotveno v hlavním směřování základního a středního vzdělání. Vládní politikou nyní je „zajistit, aby všechny děti a mladí lidé v Manitobě měli přístup k celému spektru možností vzdělávání, aby každý student zažil úspěch prostřednictvím relevantního, poutavého a vysoce kvalitního vzdělávání, které je připravuje na celoživotní učení a občanství v demokratické, sociálně spravedlivé a udržitelné společnosti“. Toto prohlášení je součástí mise Ministerstva školství a dalšího vzdělávání provincie. V reakci na tento politický závazek bylo VUR integrováno do učebních osnov od mateřské školy až po 12. ročník, a na tomto základě byly určeny specifické výsledky učení pro přírodní vědy, sociální vědy, výchovu ke zdraví a tělesnou výchovu. Budování kapacit pedagogů a ředitelů, stejně jako vyhrazené financování pro rozvíjení postupů, zásad, programů a partnerství v oblasti udržitelnosti, pomáhá školám začlenit udržitelnost do učeben, provozu i správy budov.“

Zdroj: UNESCO (2014a: 50, 51, 53)

Německý Rámec pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) obsahuje témata, kompetence a konkrétní příklady pro základní vzdělávání, všechny předměty středního vzdělávání a odbornou přípravu. Je výsledkem společné iniciativy Stálé konference ministrů školství a kultury a spolkového ministerstva pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a 16 německých spolkových zemí a občanské společnosti (KMK/BMZ, 2016).

Prioritní akční oblast 1 GAP¹³ „Pokrok v politikách“ požaduje „integraci VUR do obsahů vzdělávání a národních standardů kvality“ (UNESCO, 2014b: 16). Proto, aby mohly být potřebné změny kurikula provedeny, mají zásadní význam určité akce.

Významným hnacím motorem změn učebních osnov a pedagogické praxe může být zvýšení poptávky studentů po vzdělávání zaměřeném na udržitelnost. Proto by tato poptávka měla být podrobněji sledována (UNESCO, 2014a).

Na všech úrovních a ve všech typech vzdělávání by měla změna osnov dále probíhat tak, aby zahrnovala více obsahu souvisejícího s VUR, příslušné vzdělávací cíle a postupy učení. Mateřské školy, školy a instituce technické a odborné přípravy a vysokoškolského vzdělávání by neměly nabízet pouze dílčí a jednotlivé kurzy, ale měly by zajistit, aby všichni žáci mohli rozvíjet znalosti, postoje a kompetence potřebné k řešení výzev udržitelnosti po celý svůj profesní i soukromý život (UNESCO, 2014a).

Box 2.2.2. Navrhovaná opatření na podporu změny kurikula

Pokračovat v úsilí prohloubit pochopení kvalitního vzdělávání tak, aby odpovídajícím způsobem zahrnovalo účel a hodnoty udržitelnosti.

Další výzkum, hodnocení a sdílení zkušeností týkajících se uplatněných přístupů ke změně kurikula.

Institucionalizace VUR, včetně investic do pedagogických pracovníků a dalších zaměstnanců a posílení finančních zdrojů

Zařazení VUR do kompetencí, profesních standardů, certifikace a akreditace učitelů a institucí pro vzdělávání učitelů

Větší podpora pro učitele ve třídě (např. pokyny pro tvorbu a hodnocení materiálů k VUR, mechanismy na podporu sdílení zkušeností, které podporují místní učitele, facilitátory a další školitele VUR)

Zvýšené budování kapacit pro tvůrce politik, vedoucí pracovníky ve vzdělávání a pedagogy

Flexibilita v kurikulární politice, která umožňuje základním a středním školám rozvíjet obsahy a projekty, které jsou místně relevantní.

Zdroj: UNESCO (2014a)

13. <https://en.unesco.org/gap/priority-action-areas>

Aby k tomu došlo, VUR by v první řadě nemělo být vnímáno jako doplňkové vzdělávání nebo izolovaný samostatný předmět. Například ve školním vzdělávání se musí stát nedílnou součástí výuky základních předmětů (např. matematiky, přírodních věd, společenských věd a jazyků). Dále je důležité, aby cíle učení, metody výuky a hodnocení byly sladěny tak, aby se navzájem posilovaly. Za třetí by měly být cíle učení stanoveny jako progresivní, tzn. učení by mělo budovat kompetence postupně z jedné úrovně na další (scaffolding).

2.3. Integrace VUR do vzdělávání učitelů¹⁴

Pedagogové jsou významnými činiteli změn a ve vzdělání mohou reagovat na potřebu dosažení cílů udržitelného rozvoje. Jejich znalosti a kompetence jsou nezbytné pro změnu vzdělávacích procesů a vzdělávacích institucí směrem k udržitelnosti. Vzdělávání učitelů by mělo této výzvě čelit tak, že se reorientuje na VUR. Monitoring a hodnocení v rámci Dekády OSN pro VUR našlo mnoho dobrých příkladů integrace VUR do vzdělávání učitelů (viz box. 2.3.1) a ukázalo, že podpora učitelů byla klíčovou podmínkou úspěšného přijetí a implementace VUR (UNESCO, 2014a).

Úsilí připravit učitele na využití konceptu VUR však zatím dostatečně nepokročilo. Je nutné věnovat se ještě více reorientaci vzdělávání učitelů na VUR tak, aby se tento přístup promítl i do obsahu a metod výuky a učení. Proto se prioritní oblast 3 GAP zaměřuje na budování kapacit pedagogů. Jednou z navrhovaných akcí v této oblasti je začlenění VUR do programů přípravného i dalšího vzdělávání učitelů (UNESCO, 2014b).

Aby byli učitelé připraveni VUR předávat, musí rozvíjet vlastní klíčové kompetence pro udržitelnost (včetně znalostí, dovedností, postojů, hodnot, motivace a angažovanosti). Kromě obecných kompetencí v oblasti udržitelnosti však potřebují také kompetence ve VUR, které lze popsat jako schopnost učitele pomáhat lidem rozvíjet jejich kompetence v oblasti udržitelnosti prostřednictvím různých inovativních postupů výuky a učení (viz box 2.3.2).

Box 2.3.1. Příklady osvědčených postupů vzdělávacích programů učitelů s integrovaným VUR z jednotlivých zemí

Jamajka – komunitní projekty VUR v přípravě učitelů

„Literatura a vzdělávání pro udržitelný rozvoj je základní kurz pro studenty, kteří absolvují postgraduální program v jazykové výchově, a volitelný pro studenty v postgraduálním programu pro učitele na University of the West Indies, Mona na Jamajce. Cílem kurzu je seznámit studenty s koncepcí a principy udržitelného rozvoje a poskytnout jim příležitost seznámit se s rolí VUR při vytváření udržitelného světa. Kurz má tři složky:

1. Globální rámec, ve kterém studenti zkoumají místní a globální výzvy udržitelnosti.
2. Studium literatury jako prostředku k rozvíjení empatie poskytuje studentům smysl pro komunitu, objasňuje hodnoty, chápe udržitelnost z různých úhlů pohledu a motivuje je k jednání.
3. Zapojení do komunitních akčních projektů. Hlavním úkolem studentů je řešit výzvy udržitelnosti ve své komunitě. Studenti zvolili problémy násilí, chudoby a zhoršování životního prostředí a zahájili projekty podpory míru, práce s bezdomovci, školního zahradnictví a včelařství. Studenti považují kurz za velmi užitečný, protože se věnují problémům reálného světa a úzce spolupracují se svými komunitami. Chápu, že se mohou učit a zároveň pomáhat zlepšovat kvalitu života ve své komunitě.“

Řecko – další vzdělávání učitelů

„Ministerstvo školství zřídilo 46 center pro environmentální vzdělávání a udržitelnost pod regionálními ředitelstvími pro vzdělávání v celém státě. Projekty, které tato centra vedou, se zaměřují na školení učitelů, aby mohli ve svých školách implementovat projekty související s VUR. Během školního roku 2011 se uskutečnilo 184 seminářů pro 8745 učitelů v primárním a sekundárním vzdělávání.“

Zdroj: UNESCO (2014a: 92, 97)

Tyto součásti kompetencí VUR jsou podrobněji popsány v mnoha různých koncepčních rámcích pedagogických kompetencí v oblasti VUR, jako je model CSCT (Sleurs, 2008), model UNECE (UNECE, 2012), model KOM-BiNE (Rauch a Steiner, 2013) nebo přístup Bertsy et al. (2013). Pro splnění těchto standardů je nutné dále rozvíjet programy pro vzdělávání učitelů.

Pro zajištění rozvoje kompetencí VUR ve vzdělávání učitelů jsou nezbytné změny v obsahu a struktuře přípravného a dalšího vzdělávání učitelů. VUR by mělo poskytnout základní orientaci v programech vzdělávání učitelů. Obsah předmětů a jejich didaktika, pedagogické vědy a studia zaměřená na praxi by měly zahrnovat metodologické principy a znalosti témat VUR (viz box. 2.3.3).

14. Tato kapitola je založena především na materiálu Vzdělávání učitelů pro udržitelný rozvoj z pilotního projektu a iniciativ pro nové struktury. Memorandum ke změně přístupu ke vzdělávání učitelů v Německu, Rakousku a Švýcarsku sítě německy mluvících učitelů. Učitelé VUR (2015).

Učení na základě skutečných společenských výzev v místních kontextech vyžaduje spolupráci s externími partnery, jako jsou komunity, neformální vzdělávací instituce a sítě VUR. Moduly by tak měly umožňovat přístup k takovým partnerům a měly by zahrnovat možnosti projektově zaměřené spolupráce.

Box 2.3.2. Cíle učení pro učitele na podporu VUR

Znat problematiku udržitelného rozvoje, cíle udržitelného rozvoje a související témata a výzvy

Rozumět diskurzu a praxi VUR v místním, národním a světovém kontextu

Rozvíjet vlastní integrující názor na problémy a výzvy udržitelného rozvoje s přihlédnutím k sociálnímu, ekonomickému a kulturnímu rozměru z hlediska zásad a hodnot udržitelného rozvoje, zahrnout do tohoto pohledu i mezigenerační a světovou spravedlnost

Pochopit oborové, mezioborové a průřezové perspektivy otázek globálních změn a jejich místních projevů

Reflektovat koncept udržitelného rozvoje, výzvy při dosahování cílů udržitelného rozvoje, význam vlastní odbornosti pro dosahování cílů udržitelného rozvoje a své vlastní role v tomto procesu

Pochopit, že kulturní rozmanitost, rovnost žen a mužů, sociální spravedlnost, ochrana životního prostředí a osobní rozvoj jsou nedílnými prvky VUR a že musí být součástí vzdělávacích procesů

Praktikovat akčně zaměřenou transformativní pedagogiku, která zapojuje žáky a studenty do participativních, systémových, tvůrčích a inovativních procesů myšlení a jednání v kontextu místních komunit a každodenního života žáků a studentů

Působit jako činitel změny v procesu organizačního učení, které směřuje školu k udržitelnému rozvoji

Identifikovat místní příležitosti ke vzdělávání související s udržitelným rozvojem, budovat vztahy spolupráce

Reflektovat a hodnotit rozvoj žáků a studentů co se týče průřezových kompetencí k udržitelnosti a konkrétních výsledků učení souvisejících s udržitelností

VUR dále vyžaduje jako součást vzdělávání učitelů internacionalizaci, zejména proto, že nedílnou součástí jejich vzdělávání budou mezinárodní debaty o VUR a diskuse o kulturní rozmanitosti. Znamená to, že studenti by měli mít příležitost studovat v zahraničí a získat tak praktické zkušenosti.

Pro plnější začlenění VUR do vzdělávání učitelů by se obsah a organizace vzdělávacích programů měly rozvíjet se zapojením klíčových zúčastněných stran, jako jsou studenti, učitelé, NNO a odborníci na VUR. Vzdělávací instituce musí mít pro uplatnění inovací nezbytné strukturální podmínky a svobodu zapojit se do procesů učících se organizací.

Protože stále existuje mnoho učitelů, kteří se ve svém přípravném vzdělávání o VUR nedozvěděli, musí mít přístup k dalšímu vzdělávání v této oblasti. Na jedné straně se tím otevírají příležitosti pro rozvoj nezbytných znalostí a kompetencí pro zapojení do procesu udržitelného rozvoje, na druhé straně je tento profesní rozvoj předpokladem pro změnu vzdělávacích procesů a vzdělávacích institucí. Tady je důležité, aby profesním rozvojem pro VUR prošel více než jeden učitel z každé instituce a aby tyto programy vzdělávací systémy uznávaly, a tak je aplikovaly a propagovaly. Národní a regionální centra expertizy pro VUR mohou vytvořit příležitosti pro profesní rozvoj a poradenské služby s využitím potenciálu státních i nestátních organizací, univerzit a dalších vysokých škol.

Box 2.3.3. Možné obsahy kurikula pro vzdělávání učitelů s VUR jako klíčovým prvkem

Základní pojmy udržitelného rozvoje z lokálního, národního a mezinárodního hlediska

Pojmy VUR z místního, národního a mezinárodního hlediska

Oborové, mezioborové a průřezové pohledy na hlavní příklady problémů udržitelnosti

Projektově orientované aktivity k řešení konkrétních problémů místního, národního a globálního významu ve spolupráci se vzdělávacími institucemi a dalšími (místními) partnery

Výzkum analyzující procesy VUR v různých prostředích výuky (jako jsou školy, vysoké školy, instituce neformálního vzdělávání)

Praktické zkušenosti s přístupy VUR a jejich kritická reflexe

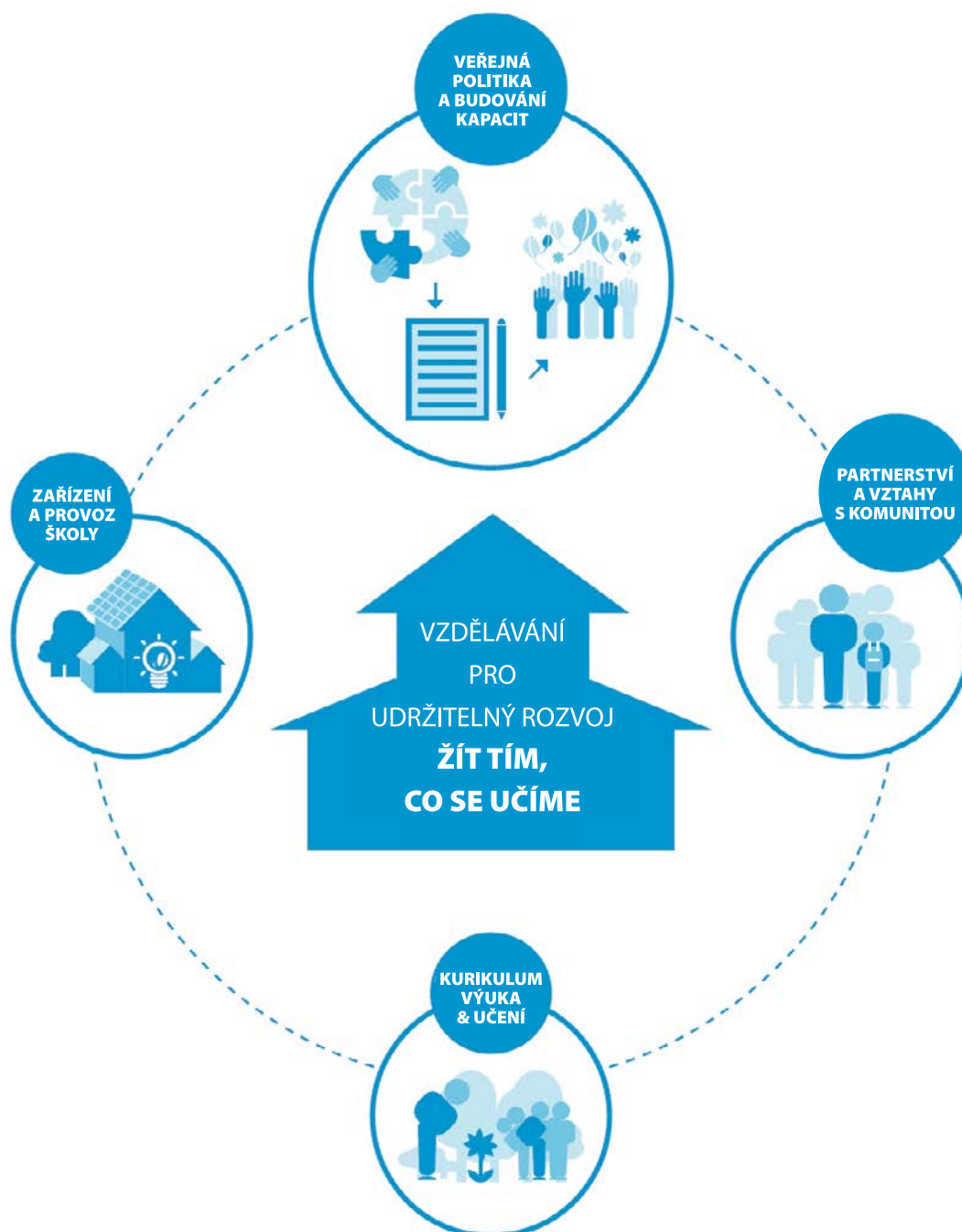
2.4. Uplatnění VUR ve škole a mimoškolních zařízeních

2.4.1 Celoinstitucionální přístup

VUR se netýká jen výuky o udržitelném rozvoji a nespočívá pouze v přidávání nového obsahu do kurzů a školení. Školy a univerzity by měly samy sebe vnímat jako místa učení a získávání zkušeností pro udržitelný rozvoj, a proto by měly usměrňovat všechny své procesy s ohledem na principy udržitelnosti. Aby bylo VUR efektivnější, musí se vzdělávací instituce transformovat jako celek. Cílem takového

celoinstitucionálního přístupu je začlenit udržitelnost do všech aspektů existence vzdělávací instituce. To zahrnuje přehodnocení osnov, změnu vedení, řízení a organizační kultury, tedy provozu budovy a zázemí (kampusu) a podporu zapojení studentů, vztahů v komunitě a relevantního výzkumu (UNESCO, 2014a). Instituce sama tak může fungovat pro studenty jako model udržitelnosti. Takové prostředí pro vzdělávání, vytvořené například v rámci ekoškol nebo zelených kampusů, umožňuje pedagogům a studentům integrovat principy udržitelnosti do každodenního života a komplexním způsobem podporuje budování kapacit, rozvoj kompetencí a hodnotové vzdělávání.

Obr. 1 Celoinstitucionální přístup (UNESCO 2014a: 89)

Monitoring a hodnocení Dekády OSN pro VUR ukázaly mnoho dobrých příkladů celoinstitucionálního přístupu (viz box. 2.4.1.).

Vzhledem k důležitosti změny celé vzdělávací instituce požaduje prioritní akční oblast 2 GAP (Transformace prostředí učení a vyučování: integrovat principy udržitelnosti do prostředí pro výuku a odbornou přípravu) „podporu celoinstitucionálních přístupů k VUR ve školách a všech ostatních zařízení pro vzdělávání a odbornou přípravu“ (UNESCO, 2014b: 18). Celoinstitucionální přístup by tak měl být podporován na všech úrovních a v každém prostředí. Školy a další vzdělávací instituce a organizace veřejného a soukromého sektoru jsou vyzývány k realizaci plánů nebo strategií udržitelnosti. Je zapotřebí rozšířit existující zkušenosti s celoinstitucionálními přístupy v oblasti vysokoškolského vzdělávání, zapojit i střední školy a další úrovně a typy vzdělávání, jako je předškolní vzdělávání, odborná příprava a neformální vzdělávání pro mládež a dospělé. Klíčové prvky pro celoinstitucionální přístup jsou shrnuty v boxu 2.4.2.

Box 2.4.1. Příklady celoinstitucionálního přístupu

Austrálie – Iniciativa Australských udržitelných škol

„Iniciativa Australských udržitelných škol je jen jedním z příkladů snahy povzbudit školy k celoškolskému a celoinstitucionálnímu přístupu ve Vzdělávání pro udržitelnost (VU). Tato iniciativa byla pilotně ověřována poprvé v roce 2005 a úspěšně přispěla k rostoucímu kladnému hodnocení celoškolského přístupu k VUR. Jako výsledky lze dokumentovat větší hloubku a šíři realizovaných projektů VU, větší jednotu kurikula VU, organizační, finanční a další přínosy pro životní prostředí a souvislosti s širším porozuměním udržitelnosti a cílům udržitelného rozvoje. Stručně řečeno, účast v iniciativě pomohla školám vyvinout efektivnější a komplexnější program VU.“

Bhútán – program Zelené školy pro zelený Bhútán

„Zelené školy jsou integrovány do programu Zelený Bhútán od roku 2009 a jsou součástí celostátní reformní iniciativy Ministerstva školství s názvem Vzdělávání pro hrubé národní štěstí. Koncept zelené školy se také stal nedílnou součástí systému řízení výkonu (performance management system, PMS), jehož cílem je zvýšení výkonu školy a poskytování kvalitního vyučování. Školní PMS užívá nástroje pro sebehodnocení škol, které zohledňují hodnoty a procesy hrubého národního štěstí a VUR. UNICEF Bhútán uzavřel partnerství s vládou a pomohl zavést iniciativu zelených škol včetně celostátní iniciativy pro vzdělávání učitelů, která převádí principy zelených škol do praxe. Výsledky byly dosud pozitivní: „Několik škol oznámilo viditelná a podstatná zlepšení, zejména pokud jde o fyzické prostředí, soustředění a všímavost (mindfulness), ze strany studentů také porozumění přírodě a kultuře a ohled na ni“ (Bhútánské ministerstvo školství, 2012).“

Zdroj: UNESCO (2014a: 89, 90)

Box 2.4.2. Klíčové prvky celoinstitucionálního přístupu

Jde o proces zahrnující celou instituci, který umožňuje všem zúčastněným stranám – vedení, učitelům, studentům, administrativě – společně vypracovat vizi a plán realizace VUR v celé instituci.

Technická a finanční podpora instituci na podporu její transformace, včetně např. poskytování relevantních příkladů dobré praxe, školení pro vedení a správu, vypracování pokynů a související výzkum.

Meziinstitucionální síť učení jako je peer-to-peer předávání zkušeností v celoinstitucionálním přístupu, které zajišťují vzájemnou podporu a zvyšující ohlas tohoto přístupu, aby mohl být prezentován jako model pro další následovníky.

Zdroj: UNESCO (2014b)

I když jsou všechny prvky celoinstitucionálního přístupu důležité, jádrem výuky VUR ve školách a dalších vzdělávacích zařízeních jsou interaktivní, integrativní a kritické formy učení – transformativní pedagogika zaměřená na akci.

2.4.2. Akčně zaměřená transformativní pedagogika

VUR znamená posílení a motivaci studentů, aby se stali aktivními udržitelnými občany, kteří jsou schopni kriticky přemýšlet a podílet se na formování udržitelné budoucnosti. Ve středu zájmu pedagogických přístupů, které tyto cíle naplňují, jsou žáci a jejich akční schopnosti; jsou transformativní povahy (viz box 2.4.3).

Pedagogické přístupy určují obecnou povahu a hlavní zásady pro navrhování procesů učení ve VUR; k zajištění vzdělávacího procesu jsou nezbytné konkrétní metody, které jsou s těmito principy v souladu. Ve VUR mají přednost metody, které rozvíjejí kompetence cestou aktivního učení. Pro VUR jsou zvláště doporučovány určité metody, z nichž některé byly citovány v přehledech v kapitole 2 – zde jsou již přizpůsobeny konkrétním cílům udržitelného rozvoje (viz box. 2.4.4).

Tyto participativně založené metody výuky/učení posilují studenty v tom, aby realizovali aktivity v zájmu udržitelného rozvoje. Pokud jsou metody výuky/učení voleny pro konkrétní prostředí, musí odpovídat potřebám žáků a studentů (např. podle věku, předchozích znalostí, zájmů, schopností), kontextu, ve kterém výuka probíhá (co se týče témat v učebních osnovách, pedagogických zvyklostí, kulturních tradic), a dostupným zdrojům a podpoře (brát v úvahu kompetence učitelů, výukové materiály, technologie, dostupné finance).

Box 2.4.3: Klíčové pedagogické přístupy ve VUR**Přístup zaměřený na žáka/studenta**

Pedagogika zaměřená na žáka/studenta považuje tyto za autonomní subjekty a zdůrazňuje víc aktivní rozvoj znalostí, než jejich pouhý transfer nebo pasivní učení. Východiskem pro stimulaci procesů učení jsou předchozí znalosti studentů a jejich zkušenosti v sociálním kontextu, na nichž si studenti vytvářejí vlastní znalostní základ. Přístup zaměřený na žáka/studenta vyžaduje, aby studenti reflektovali vlastní znalosti a procesy učení, aby je mohli řídit a vyhodnocovat. Vyučující tuto zpětnou vazbu povzbuzují a podporují. Přístupy zaměřené na studenta mění roli učitele na facilitátora procesu učení, takže už není odborníkem, který pouze předává strukturované znalosti (Barth, 2015).

Akční učení

V akčně zaměřeném učení se studenti zapojují do aktivit a reflektují své zkušenosti z hlediska procesu učení a osobního rozvoje. Zkušenosti mohou získávat z projektů nebo učení v praxi, v rámci stáží, při organizování workshopu, při zapojení do kampaní atd. Akční učení odkazuje k teoretickému konceptu, tzv. Kolbovu cyklu zážitkového učení, který popisuje fáze učení takto: 1. již existující konkrétní zkušenost, 2. pozorování a reflexe, 3. formulace abstraktního konceptu/zobecnění, 4. uplatnění v rámci nových zkušeností (Kolb, 1984). Akční učení posiluje získávání znalostí, rozvoj kompetencí a vyjasňování hodnot, a to tak, že propojuje abstraktní koncepty s osobními zkušenostmi a životem studenta. Úlohou pedagoga je vytvořit prostředí pro učení, které propojuje zkušenosti studentů s reflexivními myšlenkovými procesy.

Transformativní učení

Transformativní učení lze lépe definovat prostřednictvím jeho cílů a principů než jako konkrétní strategii učení. Jeho cílem je umožnit studentům zpochybňovat a měnit způsoby, jejichž prostřednictvím vnímají svět a přemýšlejí o něm, což vede k prohloubení jejich pochopení (Slavich a Zimbardo, 2012; Mezirow, 2000). Pedagog je facilitátorem, který studenty zmocňuje a vyzývá, aby změnili svůj názor na svět. Související koncept transgresivního učení (Lotz-Sisitka et al., 2015) jde ještě o krok dále: zdůrazňuje, že učení v rámci VUR musí překonat status quo a připravit studenta na disruptivní vzdělávání a spoluvytváření nového poznání.

Aby bylo možné vytvářet různorodé vzdělávací prostředí, které klade důraz na mezioborové vztahy, a mohl tak vznikat celkový a úplný obraz cílů udržitelného rozvoje, měly by vzdělávací instituce a pedagogové podporovat partnerství na místní, národní i mezinárodní úrovni. Je důležité si uvědomit, že odpovídající reakce na výzvy udržitelnosti nelze omezit na dílčí perspektivy, obory nebo způsoby poznávání. Partnerství zahrnující řadu aktérů, jako jsou podniky, NNO, veřejné instituce, tvůrci politik nebo jednotlivci, otevírají nové možnosti pro výuku/učení a jsou zdrojem kreativity a inovací. V dialogu nebo projektu, který zahrnuje spolupráci s partnery z praxe, se studenti mohou dozvědět o výzvách reálného světa a těžit z odborných znalostí a zkušeností těchto partnerů. Zároveň vzroste význam těchto partnerů jako

důležitých činitelů změny i jejich schopnost hrát tuto roli. Partnerství mezi studenty celého světa podporuje výměnu různých pohledů a poznatků o podobných tématech. Například virtuální kurzy mohou poskytnout prostředí pro procvičování globálního dialogu a podpořit vzájemný respekt a porozumění (viz box. 2.4.5).

Box 2.4.4. Hlavní metody výuky/učení pro cíle udržitelného rozvoje

Projekty spolupráce v reálném světě, jako je např. učení službou (service-learning), kampaně zaměřené na různé cíle udržitelného rozvoje

Cvičení s cílem naučit se formulovat a sdílet představy budoucnosti, jako jsou např. workshopy s tvorbou vize, analýzy scénářů, vyprávění utopických/dystopických příběhů, úvahy science-fiction, předvádění a zpětná analýza (backcasting)

Analýzy komplexních systémů vytvářené prostřednictvím komunitních výzkumných projektů, případové studie, analýzy zúčastněných stran (stakeholderů), modely, systémové hry apod.

Kritické a reflexivní myšlení, diskuse metodou akvária, reflektivní deníky apod.

Box 2.4.5. Příklad mezikulturního dialogu mezi žáky/studenty

Program mladých mistrů (Young Masters): flexibilní přístup k učení

Program mladých mistrů je globální internetová síť pro výuku/učení žáků a studentů ve věku 16–18 let a jejich učitele. Tito žáci/studenti a učitelé se sdružují ve virtuálních učebnách, kde mají příležitost rozvíjet porozumění a spolupracovat v otázkách udržitelnosti. Ve virtuálních učebnách se studenti učí navzájem tak, že bezprostředně sdílejí informace se svými vrstevníky z různých zemí. Získávají znalosti o společných problémech udržitelnosti a o tom, jaké různé místní perspektivy a řešení existují. Program mladých mistrů zatím absolvovalo více než 30 000 studentů a 3000 učitelů z více než 116 zemí. Hodnocení programu poskytuje informace o pozitivních výstupech pro studenty, učitele a školy, které zahrnují „rozšířené znalosti o životním prostředí, zlepšené komunikační dovednosti, zapojení do mimoškolních environmentálních aktivit, rozsáhlá mezinárodní přátelství a zlepšené počítačové dovednosti“ (McCormick et al., 2005)

Zdroj: UNESCO (2014a: 88)

Akční transformativní pedagogika přispívá rovněž k dosažení cílů prioritní oblasti 4 GAP („Zmocňování a posilování mládeže“), které žádají „kvalitnější příležitosti e-learningu pro mládež; zapojení mládeže do prosazování VUR a přispívání k němu; rozvoj a realizace politik na místní, národní a mezinárodní úrovni; více aktivit VUR vedených mládeží“ (UNESCO, 2014b:23).

2.5. Jak hodnotit výsledky VUR a kvalitu programů VUR?

Hodnocení výsledků VUR a snah o reorientaci vzdělávacích systémů je velkou výzvou, kterou je třeba řešit (UNESCO, 2014a). Programy a iniciativy VUR by měly být hodnoceny na několika úrovních. V této souvislosti můžeme zmínit následující přístupy: široce pojaté hodnocení výsledků učení, individuálně zaměřené hodnocení výsledků učení, národní hodnocení do větší míry sladěná s národními prioritami vzdělávání, kontextuální hodnocení škol a institucí s cílem zlepšit implementaci programů, rozvoj metod formativního hodnocení, které učitelům umožní měřit specifické pedagogické postupy ve třídách, osobní sebehodnocení pokroku jednotlivce.

Existuje již několik příkladů toho, jak jsou hlediska VUR zahrnuta do rozsáhlejších systémů hodnocení (viz box 2.5.1).

Box 2.5.1. Příklady rozsáhlejších systémů hodnocení zahrnující hlediska VUR

Posouzení expozice vůči udržitelnému rozvoji

„Mezinárodní hodnocení výsledků učení začínají hlediska VUR zahrnovat. Hodnocení PISA 2006 se zaměřilo na přírodovědnou gramotnost a mimo jiné shrnulo informace o začlenění environmentálních témat do školních osnov (OECD, 2009). PISA zjistila, že 98 % studentů v zemích OECD navštěvuje školy, na nichž se environmentální témata vyučují (např. znečištění, degradace životního prostředí, vztahy mezi organismy, biologická rozmanitost a ochrana zdrojů). I když tato témata mají v osnovách jednotlivých systémů odlišné místo, většina studentů (nižších) středních škol v zemích OECD měla příležitost se setkat s klíčovými environmentálními tématy a byla povinna je zvládnout. Pro studenty ze zemí, které nejsou členy OECD, se možnosti dozvědět se o životním prostředí liší v mnohem větší míře.“

Posuzování možností a akcí souvisejících s udržitelností

„Ještě větší problém je zjistit, zda znalosti a výsledky učení vedou k tomu, že rozhodování a akce souvisí s principy udržitelnosti. V této oblasti existují některé slibné iniciativy: například Mezinárodní studie občanů a občanství (ICCS) vedená v 38 zemích v letech 2008 a 2009, financovaná Mezinárodní asociací pro hodnocení výsledků vzdělávání, zjistila pozitivní korelaci mezi občanským vzděláváním a zapojením studentů do aktivního občanství (Schulz et al., 2010).“

Zdroj: UNESCO (2014a: 98)

V roce 2013 se Řídící výbor PISA rozhodl analyzovat hodnocení „globální kompetence“ (OECD 2016) v rámci Hodnocení PISA 2018. Globální kompetenci definuje OECD jako:

„schopnost kriticky a z více pohledů analyzovat globální a mezikulturní problémy, porozumět tomu, jak rozdíly ovlivňují vnímání, úsudky a představy o sobě a ostatních, zapojit se do otevřených, přiměřených a účinných interakcí s ostatními lidmi z různého prostředí na základě společného respektu k lidské důstojnosti“ (OECD, 2016:4)

Test vypracovaný po konzultacích s členskými zeměmi OECD a odbornými poradci vyhodnocuje prostřednictvím kognitivního testování znalosti mladých lidí a porozumění globálním problémům, mezikulturní znalosti a porozumění, analytické a kritické myšlení. Kromě toho jsou analyzovány dovednosti, jako je schopnost s respektem, vhodně a efektivně komunikovat, empatie a flexibilita, dále postoje, jako je otevřenost vůči lidem z jiných kultur, respekt vůči kulturním odlišnostem, globální myšlení a odpovědnost; to je hodnoceno na základě údajů, které studenti poskytují o sobě samých (OECD, 2016:6). Tímto způsobem výsledky testování nabízí „první komplexní přehled úspěšnosti vzdělávacích systémů v přípravě mladých lidí na podporu rozvoje mírumilovných a rozmanitých komunit“ (OECD, 2016: 3). Na zasedání ministrů školství G7, které se konalo v japonském Kurashiki dne 14. května 2016, prohlásili ministři, že toto hodnocení může poskytnout metriku pro měření pokroku v této oblasti.

PISA a další hodnocení velkého rozsahu, například International Civic and Citizenship Education Study (ICCS)¹⁵ z roku 2016, mohou významně přispět k lepšímu pochopení toho, jak se studijní výsledky VUR postupně vyvíjejí, a mohou zviditelnit příspěvek VUR ke kvalitnímu vzdělávání. Mohou také poskytnout údaje potřebné ke sledování dvou tematických ukazatelů Cíle 4.7 č. 26: „Procentní podíl studentů podle věkových skupin (nebo úrovně vzdělání) vykazujících odpovídající porozumění problémům souvisejícím s globálním občanstvím a udržitelností“ a 27: „Procentní podíl 15 letých studentů prokazujících znalosti ve vědě o životním prostředí a geovědách“ (UNESCO, 2015b).

15. <https://www.iea.nl/studies/iea/iccs>

Posuzování a hodnocení ve VUR může sloužit k různým účelům (viz box 2.5.2).

Box 2.5.2. Různé cíle individuálního hodnocení žáků/studentů ve VUR

Shromažďovat informace a záznamy o pokroku a výsledcích žáků/studentů ve vztahu k očekávaným výsledkům učení

Komunikace o pokroku vůči žákům/studentům, identifikace silných stránek a oblastí dalšího růstu, využití těchto informací pro stanovení vzdělávacích cílů

Poskytovat zpětnou vazbu o výsledcích procesů výuky/učení, aby bylo možné tyto procesy plánovat, realizovat a zlepšovat

Usměrnovat klasifikaci žáků/studentů ve školním vzdělávání a ovlivňovat volby dalšího vzdělávání a profesního zaměření.

Existuje mnoho způsobů hodnocení výsledků učení. Zvolený způsob bude záležet na kontextu (např. na charakteristikách vzdělávacího systému) a na tom, jak se VUR realizuje: ve školním vzdělávání například napříč předměty nebo v rámci konkrétního předmětu nebo jiným způsobem. Metody hodnocení musí být v souladu s cíli učení a s postupy výuky uplatňovanými v praxi. Vzhledem k rozmanitosti vzdělávacích cílů a kompetencí, které VUR zahrnuje, je pravděpodobné, že k přesnějšímu vyhodnocení výsledků učení bude zapotřebí více metod.

VUR zahrnuje širokou škálu transformativních cílů.

Pedagogové by proto měli tento širší kontext vzít v úvahu.

Měli by jít za rámec pouhého hodnocení výsledků učení:

měli by používat jak hodnocení pro zlepšení učení, tak

také hodnocení jako způsob učení. Pedagogové by měli

využívat kombinaci tradičních metod a postupů hodnocení

založených na reflexi a posuzování průběhu učení, například

sebehodnocení a vzájemného (peer) hodnocení, které

zachytí pohled studentů na takové aspekty učení, jako

je osobní transformace, hlubší porozumění kritickým

dotazům, angažovanost a občanské aktivity. Zpětná vazba

od pedagogů, vzájemná zpětná vazba a autoevaluace

(např. pomocí reflexivních deníků nebo portfolií) umožňují studentům sledovat vlastní procesy učení a hledat možnosti zlepšení.

Kromě hodnocení výsledků učení je důležité také průběžně sledovat a hodnotit kvalitu programů VUR. Monitoring a hodnocení se může zaměřit na programové aspekty (např. očekávání, zdroje, učitelské kompetence, vzdělávací prostředí), procesy (např. výukové postupy, zdroje pro učení, zapojení studentů), výstupy (např. znalosti, kompetence, hodnoty a postoje, transformativní dopad) a sledování kontextu učení.

Účinné hodnocení programů VUR by mělo být pokud možno začleněno do hodnocení, která se již provádějí. To vyžaduje věnovat pečlivou pozornost řadě faktorů. Je třeba jasně definovat cíle a ukazatele hodnocení, vzít v úvahu povahu těch, kdo (se) učí, a kontext, je zapotřebí zvolit druh informací, které poskytnou spolehlivou evidenci, a určit metody sběru dat.

Výsledky hodnocení programů je možné využít pro různé cíle (viz box 2.5.3).

Box 2.5.3. Různé cíle hodnocení programu

Určení limitů programu

Zjištění konkrétních oblastí pro možná zlepšení

Podávání zpráv o místních, národních a mezinárodních trendech a výsledcích

Hodnocení účinnosti programu

Podpora odpovědnosti a transparentnosti

Monitoring a hodnocení je zapotřebí zlepšovat, aby byla zajištěna zpětná vazba pro pokračující a rozšiřující se investice do VUR a reflexe VUR jako vznikajícího nového přístupu ve vzdělávání. Vývoj takového indikátorového rámce, který by stanovil standardy pro výsledky vzdělávání ve VUR, je proto zásadní.

3. Závěry

VUR může přispět k dosažení cílů udržitelného rozvoje především tím, že v oblasti udržitelnosti rozvíjí průřezové kompetence, které jsou potřebné k řešení mnoha různých výzev souvisejících s udržitelností a přispívají k vzájemnému propojení různých cílů udržitelného rozvoje. Dále může VUR vybavit žáky/studenty konkrétními výsledky učení v oblasti kognitivní, socio-emocionální a behaviorální, což jim umožní poradit si s konkrétními výzvami každého cíle udržitelného rozvoje.

Aby každý člověk na celém světě mohl jednat ve prospěch cílů udržitelného rozvoje, musí všechny vzdělávací instituce považovat za svou odpovědnost intenzivně se otázkami udržitelného rozvoje zabývat, podporovat rozvoj kompetencí udržitelného rozvoje a usilovat o konkrétní výsledky učení související se všemi cíli udržitelného rozvoje. Proto je podstatné nejen zahrnout do kurikula obsahy související s udržitelným rozvojem, ale také využívat akčně orientovanou transformativní pedagogiku.

Úředníci a tvůrci politik v oblasti vzdělávání, pedagogové, tvůrci kurikula a další jsou vyzváni, aby přehodnotili vzdělávání s cílem přispět k dosažení cílů udržitelného rozvoje od této chvíle do roku 2030. Tato publikace poskytuje orientaci v oblasti kompetencí k udržitelnému rozvoji a přehled o konkrétních kognitivních, socio-emocionálních a behaviorálních výsledcích učení, které tomuto cíli odpovídají; nastiňuje také, co je nezbytné pro výuku/učení k naplnění cílů udržitelného rozvoje prostřednictvím VUR.

Příloha 1: Vybrané online příručky a zdroje

Webové stránky k cílům udržitelného rozvoje

Lidská práva a Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj
<https://www.ohchr.org/EN/pages/home.aspx>

OECD a cíle udržitelného rozvoje
<https://www.oecd.org/dac/sustainable-development-goals.htm>

Indikátory cílů udržitelného rozvoje
<https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>

The Guardian: Cíle udržitelného rozvoje: všechno, co potřebujete vědět
<https://www.theguardian.com/global-development/2015/jan/19/sustainable-development-goals-united-nations>

Znalostní platforma OSN k udržitelnému rozvoji
<https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sustainabledevelopmentgoals>

UNESCO a cíle udržitelného rozvoje <http://en.unesco.org/sdgs>

Udržitelný rozvoj (OSN) / SDGs
<http://www.un.org/sustainabledevelopment>
<http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals>

Světové ekonomické fórum: Co jsou cíle udržitelného rozvoje?
<https://www.weforum.org/agenda/2015/09/what-are-the-sustainable-development-goals>

Školní třída, kurikulum, zdroje k práci s mládeží

British Council: zdroje k cílům udržitelného rozvoje
https://schoolsonline.britishcouncil.org/sites/default/files/sdg_education_pack_v3.pdf

GE-learningový program Gaia Education Design pro udržitelnost
<http://www.gaiaeducation.org/index.php/en/online>

GlobalGiving: Crowdfunding pro SDGs
<https://www.globalgiving.org/sdg/>

Green Pack: Materiál pro učitele
<http://education.rec.org/green-pack.html>

OpenLearn. The Open University: Materiály pro samostudium na nejruznější témata <http://www.open.edu/openlearn/>

OXFAM: Výběr námětů pro učení k SDGs
<https://www.oxfam.org.uk/education/resources/sustainable-development-goals>

Sustainability Gamepedia: databáze her k udržitelnému rozvoji
<http://www.games4sustainability.org/gamepedia/>

Výuka a učení pro udržitelnou budoucnost? Zdroje pro učitele k výukovým metodám a aktivity ve třídě k různým oblastem udržitelného rozvoje
http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_gs.html

Teach UNICEF: Výběr zdrojů pro učitele k SDGs <https://teachunicef.org/teaching-materials/topic/sustainable-development-goals>

The Goals.org: volně dostupný vzdělávací portál k řešením souvisejícím s udržitelným rozvojem <http://www.thegoals.org>

Průvodce lenocha k záchraně světa
<http://www.un.org/sustainabledevelopment/takeaction>

Story of Stuff: online zdroj zkoumající neudržitelné používání materiálů <http://storyofstuff.org>

Svět, jaký chceme: průvodce pro děti a mládež k cílům udržitelného rozvoje http://www.unicef.org/agenda2030/files/TWWW_A4_Single_Page_LowRes_English.pdf

Balíček zdrojů pro mládež od MYCI: Metody VUR pro mladé lidi poutavou a informativní formou http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/SDGs_Youth_Resource%20_Pack.pdf

UNESCO: osvědčené příklady ze vzdělávání pedagogů
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001524/152452eo.pdf>

Největší lekce na světě: Najděte vše, co potřebujete k zavedení SDGs mladým lidem, zapojit se a jednat
<http://worldslargestlesson.globalgoals.org>

Young Masters Programme on Sustainable Development: Online kurzy a mezinárodní výměna znalostí studentů
<http://www.goymp.org/en/frontpage>

YUNGA Challenge Badges: program pro školy a neformální vzdělávací skupiny mládeže vyvinutý ve spolupráci s agenturami OSN
<http://www.fao.org/yunga/resources/challenge-badges/en/>

Organizace a iniciativy

- Sítě ekoškol <http://www.ecoschools.global>
- Organizace OSN pro výživu a zemědělství
<http://www.fao.org/home/en/>
- GAIA Education <http://www.gaiaeducation.org>
- Globální síť ekovesnic <http://www.gen.ecovillage.org>
- Síť globální stopy
<http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/>
- Iniciativa pro udržitelnost ve vyšším vzdělávání
<https://sustainabledevelopment.un.org/sdinaction/hesi>
- ICLEI: Místní samosprávy pro udržitelnost <http://www.iclei.org>
- Mezinárodní institut pro udržitelný rozvoj
<http://www.iisd.org>
- Síť pro řešení udržitelného rozvoje <http://unsdsn.org>
- UNESCO ASPnet schools <http://www.unesco.org/new/en/education/networks/global-networks/aspnet>
- Rozvojový program OSN <http://www.undp.org/>
- Program OSN pro životní prostředí <http://www.unep.org>
- Světová federace klubů, středisek a sdružení UNESCO
<http://wfuca.org/>
- Světová zdravotnická organizace <http://www.who.int/en/>

Podpora výuky a profesního rozvoje

- Startovací sada Vzdělávání pro udržitelnost <http://www.sustainableschoolsproject.org/tools-resources/starter-kit>
- Soubor pomůcek pro Vzdělávání pro udržitelný rozvoj
<http://www.esdtoolkit.org/>
- Německý rámcový vzdělávací program Vzdělávání pro udržitelný rozvoj <http://ensi.org/global/downloads/Publications/418/Curriculum%20Framework%20ESD%20final%201.pdf>
- Průvodce vzděláváním pro udržitelnost
<http://sustainableschoolsproject.org/sites/default/files/EFSGuide2015b.pdf>
- Průvodce kvalitou a vzděláváním pro udržitelnost ve vyšším vzdělávání <http://efsandquality.glos.ac.uk/>
- Tvorba budoucnosti, kterou chceme. Dekáda OSN pro rozvoj vzdělávání pro všechny. Závěrečná zpráva <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002303/230302e.pdf>
- Plán UNESCO pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Provádění globálního akčního programu <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>
- Výuka a učení pro udržitelnou budoucnost UNESCO
<http://www.unesco.org/education/tlsf/>
- Příručka Vanderbiltovy univerzity pro výuku udržitelnosti <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/teaching-sustainability>
- Přístupy celé školy k udržitelnosti: Přehled modelů pro profesní rozvoj v rámci pregraduálního vzdělávání učitelů (Australský výzkumný institut pro vzdělávání v oblasti udržitelnosti) <http://aries.mq.edu.au/projects/preservice/files/TeacherEduDec06.pdf>

Příloha 2: Bibliografie

- AdomBent, M. and Hoffmann, T. 2013. *The concept of competencies in the context of Education for Sustainable Development (ESD)*. ESD Expert Network. <http://esd-expert.net/assets/130314-Concept-Paper-ESD-Competencies.pdf> (Accessed 16 October 2016)
- Barth, M. 2015. *Implementing sustainability in higher education: learning in an age of transformation*. London, Routledge.
- Bertschy, F., Künzli, C. and Lehmann, M. 2013. Teachers' Competencies for the Implementation of Educational Offers in the Field of Education for Sustainable Development. *Sustainability*, Vol. 5, No. 12, pp. 5067–5080.
- Bhutan Ministry of Education. 2012. *Matters: 30th Education Policy Guidelines and Instructions. EPGI 2012*. Thimphu, Bhutan Ministry of Education.
- de Haan, G. 2010. The development of ESD-related competencies in supportive institutional frameworks. *International Review of Education*, Vol. 56, No. 2, pp. 315–328.
- Delors, J. 1996. *Learning, the treasure within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the 21st Century*. Paris, UNESCO.
- German-speaking network Teacher Education for Sustainable Development. 2015. *Teacher education for a sustainable development from pilot projects and initiatives to new structures. A memorandum on reorienting teacher education in Germany, Austria and Switzerland*. http://www.leuphana.de/fileadmin/user_upload/portale/netzwerk-lena/Memorandum_LeNa_English_Stand_August_15.pdf (Accessed 22 June 2016)
- Godemann, J. 2006. Promotion of interdisciplinary competence as a challenge for higher education. *Journal of Social Science Education*, Vol. 5, No. 2, pp. 51–61.
- Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs (KMK) and Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ). 2016. *Curriculum Framework Education for Sustainable Development*. J.R. Schreiber and H. Siege (eds). <http://ensi.org/global/downloads/Publications/418/Curriculum%20Framework%20ESD%20final%201.pdf> (Accessed 6 November 2016)
- Kolb, D. A. 1984. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall
- Inter-Agency and Expert Group on SDG Indicators (IAEG-SDGs). 2016. *Final list of proposed Sustainable Development Goal indicators*. <http://unstats.un.org/sdgs/indicators/Official%20List%20of%20Proposed%20SDG%20Indicators.pdf> (Accessed 29 October 2016)
- International Forum for Volunteering in Development. 2014. *The Lima Declaration*. <http://forum-ids.org/conferences/ivco/ivco-2014/lima-declaration/> (Accessed 6 October 2016)
- Lotz-Sisitka, H., Wals, A. E., Kronlid, D. and McGarry, D. 2015. Transformative, transgressive social learning: rethinking higher education pedagogy in times of systemic global dysfunction. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, Vol. 16, pp. 73–80.
- McCormick, K., Muhlhauser, E., Norden, B., Hansson, L., Fong, C., Arnfalk, P., Karlsson, M. and Pigretti, D. 2005. Education for sustainable development and the Young Masters Program. *Journal of Cleaner Production*, Vol. 13, No. 10-11, 1107-1112.
- Mezirow, J. 2000. *Learning as transformation: critical perspectives on a theory in progress*. San Francisco, Jossey-Bass.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). 2009. *Green at Fifteen? How 15-year-olds Perform in Environmental Science in PISA 2006*. Paris, OECD.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). 2016. *Global competency for an inclusive world*. <https://www.oecd.org/pisa/aboutpisa/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf> (Accessed 29 October 2016)
- Rauch, F., Steiner, R. 2013. Competences for education for sustainable development in teacher education. *CEPS Journal*, Vol. 3, No. 1, pp. 9–24
- Rieckmann, M. 2012. Future-oriented higher education: Which key competencies should be fostered through university teaching and learning? *Futures*, Vol. 44, No. 2, pp. 127–135.
- Rychen, D.S. 2003. Key competencies: Meeting important challenges in life. Rychen, D.S. and Salganik, L.H. (eds). *Key competencies for a successful life and well-functioning society*. Cambridge, MA, Hogrefe and Huber, pp. 63–107.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. and Losito, B. 2010. *ICCS 2009 International Report: Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*. Amsterdam, International Association for the Evaluation of Educational Achievement.
- Slavich, G. M. and Zimbardo, P. G. 2012. Transformational Teaching: Theoretical Underpinnings, Basic Principles, and Core Methods. *Educational Psychology Review*, Vol. 24, No. 4, pp. 569–608.
- Sleurs, W. 2008. *Competencies for ESD (Education for Sustainable Development) teachers. A framework to integrate ESD in the curriculum of teacher training institutes*. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/inf.meeting.docs/EGonInd/8mtg/CST%20Handbook_Extract.pdf (Accessed 17 June 2016)
- Tsuneki, H. and Shaw, R. (forthcoming): Current policy development regarding Education for Sustainable Development and Climate Change Education in Costa Rica. Kyoto, Kyoto University.

- United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) 2005. *UNECE Strategy for Education for Sustainable Development*. <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2005/cep/ac.13/cep.ac.13.2005.3.rev.1.e.pdf> (Accessed 30 October 2016)
- United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). 2012. *Learning for the Future: Competences in Education for Sustainable Development*. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/ESD_Publications/Competences_Publication.pdf (Accessed 17 June 2016)
- UNESCO. 2009. *Bonn Declaration*. http://www.desd.org/ESD2009_BonnDeclaration080409.pdf (Accessed 30 October 2016)
- UNESCO. 2014. *Shaping the Future We Want. UN Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014). Final Report*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002301/230171e.pdf> (Accessed 14 June 2016)
- UNESCO. 2014b. *UNESCO Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> (Accessed 14 June 2016)
- UNESCO. 2014c. *EFA Global Monitoring Report 2013/4 – Teaching and Learning: Achieving quality for all*. Paris, UNESCO. <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/gmr-2013-14-teachingand-learning-education-for-all-2014-en.pdf> (Accessed 15 December 2016)
- UNESCO. 2015a. *Rethinking Education. Towards a global common good?* <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232555e.pdf> (Accessed 16 October 2016)
- UNESCO. 2015b. *Thematic Indicators to Monitor the Education 2030 Agenda. Technical Advisory Group Proposal*. <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/43-indicators-to-monitor-education2030.pdf> (Accessed 29 October 2016)
- UNESCO. 2016. *Education 2030. Incheon Declaration and Framework for Action. Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all*. Paris, UNESCO. <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/incheon-framework-for-action-en.pdf> (Accessed 16 October 2016)
- United Nations. 2012. *The future we want. Outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development, Rio de Janeiro, Brazil, 20–22 June 2012*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf> (Accessed 16 October 2016)
- United Nations. 2015. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015*. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (Accessed 16 October 2016)
- Vare, P. and Scott, W., 2007. Learning for a Change: Exploring the Relationship between Education and Sustainable Development. *Journal of Education for Sustainable Development*. 1(2), 191–198.
- Wals, A.E.J. 2015. *Beyond unreasonable doubt. Education and learning for socio-ecological sustainability in the Anthropocene*. Wageningen, Wageningen University. https://arjenwals.files.wordpress.com/2016/02/8412100972_rvb_inauguratie-wals_oratieboekje_v02.pdf (Accessed 14 June 2016)
- Wiek, A./Withycombe, L./Redman, C.L. 2011. *Key competencies in sustainability: a reference framework for academic program development*. *Sustainability Science*, Vol. 6, No. 2, pp. 203–218

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Education
Sector

Vzdělávání

pro cíle udržitelného rozvoje

Cíle vzdělávání

Abychom vytvořili udržitelnější svět a zapojili se do problémů souvisejících s udržitelností, jak je uvedeno v cílech udržitelného rozvoje (SDGs), musí se jednotlivci stát tvůrci udržitelné změny. K tomu potřebují znalosti, dovednosti, hodnoty a postoje, které je zmocní přispívat k udržitelnému rozvoji. Vzdělávání je tedy zásadní pro dosažení udržitelného rozvoje a Vzdělávání pro udržitelný rozvoj je zvláště potřebné, protože umožňuje studentům uskutečňovat informovaná rozhodnutí a jednat odpovědně v zájmu integrity životního prostředí, ekonomické životaschopnosti a spravedlivé společnosti pro současné i budoucí generace.

Tato publikace ukazuje čtenářům, jak využívat vzdělávání, zejména VUR, k dosažení cílů udržitelného rozvoje. Identifikuje vzdělávací cíle, navrhuje témata a vzdělávací aktivity pro každý cíl udržitelného rozvoje a popisuje implementaci na různých úrovních od návrhu lekcí až po národní strategie. Cílem dokumentu je podpora tvůrcům politik, tvůrcům kurikula a pedagogům při navrhování strategií, kurikula a kurzů na podporu učení pro cíle udržitelného rozvoje.

